

Tartu Teoloogia Akadeemia
Kristliku meedia eriala

Angelika Rähn

EESTIKEELNE KRISTLIK TRÜKIAJAKIRJANDUS

EESTIS AASTATEL 1989–2004

Lõputöö

Juhendaja: Anu Pallas, MA

.....

Tartus 2010

SUMMARY

SISUKORD

SUMMARY	2
SISUKORD	3
SISSEJUHATUS	5
1. AJAKIRJANDUS KUI VALGUSTAJA JA VAHENDAJA	7
1.1. Missioonist kujuneb äri	7
1.2. Olulisemad verstepostid Eesti ajakirjanduse arenguloos	8
1.3. Vaimulik ajakirjandus Eestis aastani 1940	10
1.4. Kristlik ajakirjandus	12
1.4.1. Meedia mõistest üldiselt	12
1.4.2. Kristlik meedia	12
1.5. Usubuum ja kristliku ajakirjanduse taastamine Eestis teisel iseseisvusajal	15
2. UURIMUSE METOODIKA	17
2.1. Uurimuse eesmärk	17
2.2. Uurimisküsimused	17
2.3. Uurimismeetodi valik ja põhjendus	17
2.3.1. Meetodi kriitika	18
2.4. Valimi kirjeldus	19
2.5. Andmete kogumine ja küsitluse läbiviimine	20
3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS	22
3.1. 1989–2004 Eestis ilmunud eestikeelsed kristlikud trükiväljaanded	22
3.1.1. Tiraaž	23
3.1.2. Väljaannete jagunemine tüüpide järgi	23
3.1.3. Väljaannete ilmumiskestvus	25
3.1.4. Ilmumissagedus	26
3.1.5. Levi iseloom ja kättesaadavus	27
3.1.6. Füüsiline kirjeldus	28
3.1.7. Ilmumiskoht	29
3.1.8. Teisi näitajaid	30
3.2. Küsitluse tulemused	30
3.2.1. Vastajate koosseis	31
3.2.2. Kristlike väljaannete kaastöölised	32
3.2.3. Kellele on suunatud kristlik ajakirjandus toimetajate perspektiivist?	33
3.2.4. Hinnang kristlikule ja ilmalikule meediale	33
3.2.5. Kristliku sõnumi kajastamine sekulaarses meedias	34
3.2.6. Kristlik meedia ajakirjandusturul	35
3.2.7. Teemad, mida kristlik ajakirjandus võiks käsitleda	36
3.3. Järeldused	36
KOKKUVÕTE	39
KASUTATUD KIRJANDUS	40
LISAD	42
Lisa 1. Tabelites kasutatavad lühendid	42
Lisa 2. Eestikeelsed kristlikud trükiväljaanded Eestis aastatel 1989-2004	43
Lisa 3. Väljaannete arv 1989–2004 väljaandjate alusel	44
Lisa 4. Väljaannete arv aastatel 1989-2004	45
Lisa 5. Tüüpide järgi jagunemine väljaandjate järgi	46
Lisa 6. Väljaannete ilmumiskestvus väljaandjate alusel	47

Lisa 7. Väljaannete ilmumissagedus väljaandjate alusel.....	48
Lisa 8. Küsitlus kristlike väljaannete töötajatele.....	49
Lisa 9. Küsitlusele vastajate koosseis.....	52
Lisa 10. Sihtauditoorium toimetajate perspektiivist ja kaastöölised	53
Lisa 11. Väljaannete nimekiri väljaandjate kaupa.....	54
Lisa 12. Väljaannete jaotuvus nimetuse ja ilmumiskoha järgi	57

SISSEJUHATUS

Aastakümneid kestnud Nõukogude okupatsioon jätab jälje Eesti usuelu minevikku, olevikku ja tulevikku pikaks ajaks. 1940. aastal kehtestatud nõukogude võim hakkas ümber korraldama usuelu ning eestlasi võõrandama kirikust ja usust. Keelati usuorganisatsioonide tegevus, usuõpetus, misjonitöö, religioosne kirjandus ja suleti Tartu Ülikooli usuteaduskond. Samuti suleti vaimulikud perioodilised väljaanded, katkestades vaimuliku ajakirjanduse järjepidevuse.

Olukord hakkas muutuma alles 1980. aastate teisel poolel, mil Nõukogude Liit hakkas lagunema ja nõrgenes kontroll religioosse tegevuse üle. Rahvusliku ärkamisega kaasnes ka usuline ärkamine. 1980. aastate lõppu ja 1990. aastate algust kutsutakse usubuumi ajaks Eestis – paljud inimesed otsisid kirikust tuge ning lasid end ristida. Tekkis auditoorium, kes vajab ja kellele pakkuda kristlikke väljaandeid ja religioosset kirjandust.

Käesoleva töö kirjutamise eesmärk on kaardistada 1989–2004 Eestis ilmunud eestikeelsed kristlikud trükiväljaanded ja anda nende kohta üldine ülevaade. Lisaks sellele püüan selgitada, kes teevad kristlikku ajakirjandust ja kellele see on suunatud kristlike ajakirjanike perspektiivist. Kristlike trükiväljaannete all mõistan ristiusku, kirikut ja kristlikke usuorganisatsioone käsitlevaid väljaandeid, mis on Kristuse-kesksed ning tunnistavad kolmainu Jumalat.

Uurimuses püstitatud eesmärgi saavutamiseks kasutan kvantitatiivset meetodit ja küsitlust. Lõputöö põhiosaks oleva kvantitatiivse uurimuse tööriistaks ja meetodiks on statistiline andmeanalüüs, mis on objektiivne, süstemaatiline, üldistav ja võimaldab kaardistada valimi erinevaid osasid.

Töö selgitab, missugused eestikeelsed kristlikud trükiväljaanded ilmusid Eestis ajavahemikus 1989–2004. Valisin antud perioodi, sest 1980. aastate teisel poolel alanud muutused Eesti ühiskonnas tegid võimalikuks selle, et 1989. aastal alustasid ilmumist mitmed kristlikud trükiväljaanded ja taastati järjepidev kristlik perioodika. 2004. aastaks oli Eesti majandus ja ühiskond stabiliseerunud, kuid sinna vahele mahuvad aastad, mil Eesti elus toimusid mitmed olulised muutused (vabanemine võõrvõimust, taasiseseisvumine, krooni kasutusele võtmine, majanduslangus, ühinemine Euroopa Liiduga). 16 aasta kohta saadud ülevaade näitab, kuidas

lähiajalos toimunud muutused mõjutasid kristlikku perioodikat, missugused eestikeelsed kristlikud trükiväljaanded ilmusid ja kes seda tegid.

Töö jaguneb kolmeks peatükiks. Esimeses peatükis on ülevaade ajakirjanduse tekkimisest maailmas ja Eestis, selle taustal otsin vastust küsimustele, mis on kristlik meedia ja kuidas on Eesti ajalugu mõjutanud kristliku ajakirjanduse arengut. Teine peatükk tutvustab uurimuses kasutatud metoodikat ja valimit. Kolmandas peatükis analüüsin uurimustulemusi ja teen järeldusi.

Evar Post on kirjutanud Tartu Ülikoolis 1990. aastal diplomitöö teemal „Eestikeelne vaimulik ajakirjandus Eesti Vabariigis aastatel 1918–1940”, kuid hilisem periood on kaardistamata. Käesolev uurimus püüab osaliselt seda lünka täita.

1. AJAKIRJANDUS KUI VALGUSTAJA JA VAHENDAJA

Selles peatükis toon välja olulised sündmused maailma ja Eesti ajakirjanduse tekkeloos, annan ülevaate vaimulikust ajakirjandusest ja kristliku ajakirjanduse taastamisest, defineerin kristliku meedia mõiste.

1.1. Missioonist kujuneb äri

Ajakirjanduse tekke põhjustas areneva ühiskonna vajadus informatsiooni järele. Juba I sajandil enne Kristust levitati Roomas tahvlitele paljundatult poliitilist informatsiooni. Paberile trükitud ajalehe loomise au kuulub hiinlastele. Ajaleht Di-bao hakkas ilmuma 725. aasta paiku (Lumiste 1977:5).

Regulaarselt ilmuvast trükitud ajakirjandusest saame rääkida alles XVII sajandi algusest. Kindlasti on oluline koht tehnoloogilistel uuendustel, eelkõige trükikunsti arengul, mis võimaldas väiksema ajakuluga rohkem trükkida. Laienenud oli rahvusvaheliste suhete ja kaubanduse sfäär ning transpordi ja side areng lihtsustas väljaannete levitamist. Tööstuse areng mõjutas linnastumist ja see omakorda inimeste elutempo muutumist, uute kogukondade teket, seneise elukorralduse pöördumist kaubanduslike väljundite poole. Oluline fakt on see, et tekkis lugejaskond – levis kirjaoskus ja inimeste haridustase tõusis.

Hakkasid ilmuma nädalalehed, mis tõid sõnumeid poliitika- ja majanduselust ning erakordsetest sündmustest. Ajalehe nimetuste kujunemine Lääne-Euroopas osutabki sellele, et ajalehe peamiseks ülesandeks oli tuua ühiskondlikult huvitavat informatsiooni (saksa *Zeitung*, *tidung*, *zidung* „teade, sõnum”; ladina *relation* „kirjeldus”; *aviso* „teadaanne”; inglise *news* „uudis, sõnum”). Meiegi varasemas ajakirjanduses on kasutusel olnud terminid *aviis*, *kasset*, *seitung*, *ajaleht* ja *ajakiri* on hilisem keelelooming, *leht* aga tuttav juba meie esimese ajalehe päismikust (Peegel, Aru, Issakov, Jansen ja Lauk 1994:14–15).

Esiialgu tehti ajakirjandust peamiselt missioonitundest või poliitilistel eesmärkidel. Koos industriaalse XIX sajandiga saabus ajakirjanduse arengu ja õitsengu aeg. See oli aeg, mil Euroopa rahva kirjaoskus järsult kasvas.

XIX sajandil sai ajakirjandusest esimene teabevahend, mis saavutas massiauditooriumi ja omandas teiste moderniseeruvale ühiskonnale omaste meediumide seas juhtiva koha. Seda võimaldasid demokraatia arenguga kaasnenud suurem sõna- ja trükivabadus, kirjaoskuse levik ja üldine haridustaseme tõus. Sama tähtsad olid tehnoloogilised uuendused ajalehetootmises (efektiivsem paljundustehnika, odava paberi tootmine) ja levitamises (transpordi ja side areng) ning põhjalikud muutused väljaannete finantseerimises. Nii formeerus press XX sajandi alguseks omaette sotsiaalse institutsioonina Euroopa poliitiliselt ja majanduslikult arenenumates maades (Lauk 2000:9–10).

1.2. Olulisemad verstapostid Eesti ajakirjanduse arenguloos

Vaadeldes Eesti ajakirjanduse tekkelugu, leiame teatud sarnasusi teiste Euroopa riikidega. Eesti ajakirjandust on mõjutanud samad tegurid: trükikunsti areng, paberi tootmine ja odavemine, transpordi ja sidetehnika areng, kaubandussidemete tekkimine, kirjaoskuse levik ja rahva haridustaseme tõus ning loomulikult vajadus infot vahetada. Algsest uudiste vahendajast ja rahvavalgustajast kujunes pikkamööda ühiskonna poliitilise ja majandusliku süsteemi osa (Lauk 2000:3). Eesti eripäraks oli, et ajakirjandus oli algusest peale suunatud maarahvale, kuna eestikeelne ülemkiht siin puudus. Mujal maailmas olid esimesed väljaanded mõeldud enamasti eliidile.

Eesti ajakirjanduse algust loetakse aastast 1766, mil Põltsamaal hakkas ilmuma nädala-ajakiri (toimetaja ise on seda nimetanud nädalaleheks – *Wochenblatt*) Lühhike õppetus. Kokku ilmus 41 väikesekaustalist neljaleheküljelist numbrit ja ajakiri lõpetas tegevuse tõenäoliselt 1767.a. oktoobrikuus. Ajakirja kirjutas ja andis oma eratrükikojas välja arst Peter Ernst Wilde ning väljaande tõlkis eesti keelde pastor A. W. Hupel (Peegel jt 1994:48).

Esimene eestikeelne ajaleht on Tartu maa rahva Näddali-Leht, mis ilmus Tartus igal kolmapäeval 1806. a. märtsikuust aasta lõpuni. Ajaleht oli määratud Tartu- ja Võrumaa talurahvale ning seepärast ilmus ka vastavas keeles. Nõnda võime Tartu maa rahva Näddali-Lehte käsitada ka kui esimest kohalikku ajalehte. Ajalehte tegid rahvasõbralikud pastorid Gustav Adolf Oldekop Põlvas ja praost Johann Philipp von Roth Kanepis (Peegel jt 1994:58).

Varane eestikeelne perioodika oli rahvavalgustuslik ja hariv ning tegijateks peamiselt mitte-eestlastest rahvasõbralikud pastorid. Väljaanded ilmusid ebaregulaarselt ja paraku oli nende eluiga väga lühike. Läks aastaid, enne kui sai rääkida traditsioonilisest ja regulaarsest eestikeelsest ajakirjandusest.

Eesti ajakirjanduse traditsioonide loojaks peetakse Otto Wilhelm Masingut (1763–1832). Masing oli Äksi koguduse pastor ja Tartu praostkonna praost, kui ta hakkas Tartus välja andma Marahwa Näddala Lehte, mis ilmus aastail 1821–1823 ja 1825. Marahwa Näddala Leht oli esimene eestikeelne nädalaleht. Masingu lehte ei käsitleta Eesti ajakirjandusloos kristliku suunitlusega väljaandena, kuid Marahwa Näddala Leht pani aluse nii ilmalikule kui ka vaimulikule ajakirjandusele Eestis. Ühtlasi tähendab see, et meie ajakirjanduse traditsioonid löi vaimulikuna töötanud inimene (Pallas 2004:18). Kirik oli tollal inimeste elu lahutamatu osa, seetõttu ei olnud ka ajalehtede sisus esialgu selget eristatust ilmaliku ja vaimuliku vahel – nõndanimetatud ilmalikke elunähtusi seletati tihti lahti just jumalasõnaga.

Pärast Masingu Marahwa Näddala-Lehhe seismajäämist 1825. aastal katkes eesti ajalehe ilmumine rohkem kui kolmekümneks aastaks. Katseid uue ajalehe väljaandmiseks tehti, kuid kõik need taotlused jäid Nikolai I valitsusaja tingimustes tulemusteta. Eesti rahvas sai ajalehte lugema hakata taas alles 1857. aastal, kui ilmumist alustasid Perno Postimees Pärnus ja Tallorahwa Postimees Tartus. Aastal 1864 asutas J. W. Jannsen Tartus seisma jäänud Talurahva Postimehe asemele ajalehe Eesti Postimees, millest sai ülemaalse tähtsusega väljaanne. Kuni Sakala asutamiseni aastal 1878 oli Jannseni Eesti Postimees ainuvalitseja nii Eesti ajakirjanduses kui rahvuslikus liikumises (Lumiste 1977:40–59).

Sealt alates hakkas väljaannete nimetuste arv jõudsalt kasvama. Ajavahemikus 1766–1856 ilmus Eestis 10, 1857–1869 11, 1870–1889 22 ja 1890–1900 23 väljaannet (Peegel jt 1994:326). 1906. aastal ilmus 31 eri nimega ajalehte, 1907 ilmus 112 nimetust väljaandeid ja 1909 69 nimetust ajalehti-ajakirju (Lauk 2000:13).

Stabiliseerumise faasi jõudis Eesti ajakirjandusturg 1930. aastate teisel poolel. Kui 1935. aastal ilmus Eestis ühtekokku 70 nimetust ajalehti, mille aastane kogutiraaž oli 50,1 miljonit, siis 1939 anti ainuüksi eestikeelseid ajalehti (neid oli 39) välja 58,6 miljonit eksemplari aastas. 1930. aastate teisel poolel tuli turule arvukalt uusi ajakirju (kui 1934 ilmus 172 nimetust eestikeelseid ajakirju, siis 1939. aastal juba 221), nende hulgas täiesti uutena näiteks turismi-, au-

toasjanduse-, esperanto-, kollektsoonäride jm ajakirjad (Lauk 2000:16–21). Seda olukorda muutis kardinaalselt Eesti okupeerimine Nõukogude Liidu poolt.

1940. aasta suvel alanud Nõukogude okupatsioon tähendas Eesti ajakirjanduse arengu vägivaldset katkestamist ning iseseisvusaegse ajakirjanikkonna hävingut. Kõik ajalehed ja enamik ajakirju suleti 1940. aasta lõpuks. Paljud ajakirjanikud arreteeriti ja hukati või küüditati juba 1940–1941, osal õnnestus sõja lõpul emigreeruda. Ka 1949. aasta küüditamiste laine viis kaasa mitmeid ajakirjanikke. 1940. aastal kujundati kogu ajakirjandus ümber nõukogude malli järgi ja kogu trükisõna suruti totaalse tsensuuri alla (Lauk 2000:39).

Järgmised 50 aastat oli meie riik võõrvõimu ikke all, mis mõjutas Eesti riigi arengut ja eestlaste ellusuhtumist ning eluolu. Eestluse avaldumisvormid Eestis olid piiratud, selle areng vägivaldselt pärsitud ja surutud möödunud sajandi ärkamisaja meenutuste sängi (Vihalemm 2004:3). Nõukogude okupatsiooni aeg muutis kogu meediasüsteemi. Vaba ajakirjandust enam ei eksisteerinud, kõik väljaanded olid mingi institutsiooni häälekandjad ja nende sisu tsenseeriti.

Olukord muutus 1988. aastal, kui meediamaastikule tekkisid esimesed kommunistlikust parteist sõltumatud väljaanded. Aastal 1989 tekkis 151 ja 1990. aastal 135 uut perioodilist väljaannet. Kokku tekkis ajavahemikus 1988–1992 Eestis 497 uut väljaannet. Uute väljaannete arv saavutas kõrgpunkti 1994, mil rahvusraamatukogu andmetel ilmus Eestis 196 ajalehte. Alates 16. juunist 1988 muutsid paljud ajalehed oma nimesid, eeskätt tagasi sõjajärelseteks. 1989–1990 ilmusid nii ajalehed kui ajakirjad Eestis rekordilistes tiraažides. Aastal 1991 hakkasid trükiarvud langema. Selle põhjuseks võib pidada ühelt poolt majanduslike raskuste kiiret süvenemist, teiselt poolt mitmete varem keelatud teemade uudislikkuse vähenemist. Tiraažide langus oli veelgi suurem 1992–1993, kui poliitika huvi vähenes ja igapäevased eluraskused muutusid paljudele üha tõsisemateks. Trükiarvu stabiliseerumisest saab rääkida alles 1995–1996 (Vihalemm 2004:65).

1.3. Vaimulik ajakirjandus Eestis aastani 1940

Näiteid varasema Eesti ajakirjanduse vaimuliku sisu kohta võib leida üsna kerge vaevaga. Ühest küljest ei olnud maarahva seas kellelgi kahtlust Jumala olemasolus, selle tarkuse võtsid inimesed ellu kaasa nii kodust kui ka lugemiskoolidest. Teisalt olid hingekarjased mujalgi

maailmas ühed esimestest, kes hakkasid sõna otseses mõttes ajakirjandust tegema, rahvast valgustama (Pallas 2004:18).

Eelmises peatükis selgus, et nii vaimulikule kui ka ilmalikule ajakirjandusele pani Eestis aluse pastor Otto Wilhelm Masing. Seega võime Eesti vaimuliku ajakirjanduse alguseks lugeda aastat 1821, mil hakkas ilmuma Marahwa Nädala Leht.

Esimene ja vanim otseselt vaimulik väljaanne on Missioni-Leht, mis ilmus aastatel 1858–1862 Tallinnas (Post 1990:37). Missioni-Leht tõi misjonitöö sõnumitega seoses hulganisti kirjeldusi võõrastest maadest (Euroopast, Aafrikast, Aasiast, Ameerikast), rääkimata lühiseletustest – kus vastav maa asub, mis rahvas seal elab, missugune on loodus. Seega võis Missioni-Leht omamoodi kaasa aidata lugeja silmaringi laiendamisele. Sellel vaimulikul lehel oli erandlikul kombel ilmalik lisa – Missioni lehhe lissa (Peejel jt 1994:112).

Ülemöödunud sajandil ilmunud kristlikest väljaannetest vääricksid veel nimetamist Eesti Postimehe vastavad lisalehed (Missionär ehk sõnnumed pagganatest 1864-1868 ja Missioni Leht 1896-1904) ning Eestimaa konsistooriumi väljaanne Ristirahva Pühhapäwa Leht (1875–1919) (Pallas 2004:19).

Viimasena nimetatud Ristirahva Pühhapäwa Leht on Eestis kõige kauem järjepidevalt ilmunud kristlik väljaanne. Ajaleht käsitles peamiselt kiriku- ja kooliküsimusi ning sisaldas ka ilmalikke teateid. Väljaande asutas Eestimaa konsistoorium, et levitada ja tugevdada kiriku mõju eestlaste hulgas (Post 1990:39).

Enne 1918. aastat ilmus Eesti- ja Liivimaal 21 eestikeelset vaimulikku väljaannet, neist 7 jätkas ka Eesti Vabariigis. Aastatel 1918–1940 oli Eesti Vabariigis 111 vaimulikku väljaannet, lisadeta 101. 1918 oli 5 väljaannet, 1921–1922 kasvas väljaannete arv 7-lt 18-le. Seejärel jätkus enam-vähem stabiilne tõus, kuni 1936. aastal saavutati maksimum – 52 nimetust. Luterlastel oli aastatel 1918–1940 43 väljaannet, apostlik-õigeusulistel 6, katoliiklastel 2, vabakogudustel 39 ja oikumeenilisi ajakirju oli 20. Nende ajakirjade ja ajalehtede toimetajad tegid oma tööd tavaliselt missioonitundest muude kohustuste kõrvalt ja sageli tasuta (Post 1990:37).

1918–1940 olid viljakad aastad – seda näitab vaimulike väljaannete suur arv. Siinkohal saame tõmmata paralleeli Eesti ilmaliku ja vaimuliku ajakirjanduse vahel – mõlemad saavutasid oma kõrgaja 1930. aastate teisel poolel ja nende töö ning arengu lõpetas Nõukogude okupatsioon.

Vaimulikule ajakirjandusele jättis see veelgi sügavama jälje: vaimulik ajakirjandus kaotati täielikult ja seda asus asendama ateismipropaganda.

Pärast Eesti okupeerimist Nõukogude vägede poolt, võeti usuühendustelt juriidilised õigused ja ühiskondlikud funktsioonid, nende omand riigistati. Kirikutel keelati koguda liikmemaksu, nad tohtisid vastu võtta ainult annetusi enda ülalpidamiseks. Lisaks keelati kiriklik laste- ja noorsootöö, usuõpetuse andmine koolides, diakoonia- ja misjonitöö ning kirjastustegevus. Suleti Tartu Ülikooli usuteaduskond, raamatukogudest korjati ära ja hävitati religioosne kirjandus (Altnurme 2005:64).

1940. aastal katkestasid Nõukogude okupatsioon ja II maailmasõda eesti vaimuliku ajakirjanduse järjepidevuse aastakümneteks.

1.4. Kristlik ajakirjandus

1.4.1. Meedia mõistest üldiselt

Mõistmaks, mida tähendab kristlik meedia, püüan eelnevalt defineerida meedia tähenduse ja ülesande. Denis McQuail ütleb, et meedia moodustab ühiskonnas eraldiseisva, oma reeglite ja tavadega sotsiaalse institutsiooni, mille tegevusulatuse aga määratleb ning piiritleb ühiskond (McQuail 2000:4).

Meedia mõiste on laiem ja hõlmab peale ajakirjanduse ka näiteks kino, teatrit, raamatuid, filme, blogisid jne. Tänapäeval ei ole meedia eesmärk enam ainult teabevahetuse ja teadmiste pakkumine, vaid ka meelelahutus.

Meedia roll ühiskonnas on: informeerimine, korraldamine, väärtuste kujundamine ja meelelahutus (McQuail 2000:72–73).

1.4.2. Kristlik meedia

Ja ta ütles neile: „Minge kõike maailma ja kuulutage evangeeliumi kõigele loodule!” (Markuse 16,15). Antud kirjakoht Markuse evangeeliumist sobib väga hästi iseloomustama kristliku meedia ülesannet ja eesmärki siin maailmas.

Evar Post on oma diplomitöös uurinud Eesti vaimulikku ajakirjandust aastatel 1918–1940 ja jõudnud järeldusele, et vaimulik ajakirjandus on üldloetav aineajakirjandus. Vaimulik ajakirjandus on laiem mõiste ja sinna nimistusse kuuluvad ka mittekristlikud väljaanded. Käesoleva töö eesmärk on kaardistada aastatel 1989–2004 Eestis ilmunud eestikeelsed kristlikud trüki- väljaanded, mittekristlikud jäävad välja. Kristliku ajakirjanduse all mõistan ristiusku, kirikut ja kristlikke usuorganisatsioone käsitlevaid väljaandeid.

Kirik ise on küll vahendaja (jumaliku ilmutussõnumi vahendaja), kuid ta vajab ka ise vahendamist ja selles vahendaja rollis on kristlik meedia. Paraku on suur osa kristlikust meediast suunatud kirikuinimestele ega ole mõeldud nõ väljasseisjatele, kuid me ei tohiks unustada, et kristlikud programmid, saated ja kirjutised on mõeldud kogu elanikkonnale. Seega tuleks neid edastada kõigile arusaadavas keeles. Kristliku kiriku suuremaid ülesandeid tänases maailmas ongi oma sõnumi arusaadavaks tegemine ja selle efektiivne vahendamine (<http://www.eelk.ee/~ltund/postimees/post74.html>. 25. 11.2010).

Piiskop Einar Soone on arvamusel, et ajakirjandusturul märgatavaks saamiseks tuleb kristlikul meedial usaldus tekitada ja stabiilselt head tööd teha ning hoiduda ebaprofessionaalsusest (Semm 1998:3).

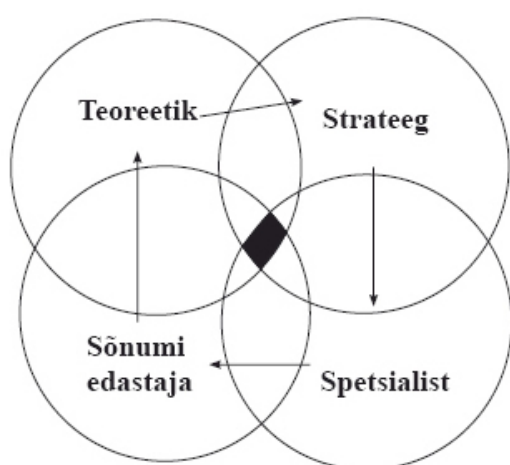
Püüdsin leida kristliku meedia definitsiooni, kuid kahjuks ei leidnud ma seda eesti-, inglise-, rootsi- ja soomekeelset kirjandust uurides. Pöördusin teoloog Eenok Haameri poole, kelle arvates peab kristlik meedia toetuma Jeesusele Kristusele kui maailma päästjale ja arvestama Jeesuse Kristuse kui maailma päästjaga.

Eenok Haamer tõi välja järgnevad kristliku meedia eesmärgid

1. Ristiusu levitamine
2. Kristlaste julgustamine
3. Informatsiooni jagamine
4. Kristliku ajaviiteajakirjanduse pakkumine
5. Erinevate uskkondade või kirikute taotlus levitada oma põhimõtteid
6. Kristlik ajakirjandus peaks olema Kristuse-keskne (Haamer, suuline teade 18.03.2010)

Võrreldes teoloog Eenok Haameri kirjeldatud kristliku meedia ja meedia üldisi eesmärke, leiab ühiseid jooni. Seega võib öelda, et kristlikul meedial on sama roll ühiskonnas, mis ilmalikul meedial – informeerida, korraldada, väärtusi luua ja meelelahutust pakkuda.

Viggo Søgaaard on välja toonud kristliku kommunikatsiooni dimensioonid, mida peaks järgima kristliku meedia töötajad. Selleks, et teha head kristlikku meediat, peab olema tegijate hulgas meedia teoreetik, kes tunneb väga hästi teoloogiat. Vajalik on strateegi olemasolu, kes oskaks defineerida ja planeerida meedia kasutust kohaliku kiriku kontekstis. Veel on vaja toimetusse spetsialiste, kes suudavad kokku panna loominguulise programmi ja asjatundjaid, kes edastavad sõnumi auditooriumile. Nii nagu ilmaliku meedia puhul, nii peab ka kristliku meedia tegijate seas olema mõtlejaid, planeerijaid, organiseerijaid ja edastajaid (Søgaaard 2000:9) (Joonis 1).

Joonis 1. Kristliku kommunikatsiooni dimensioonid. *Allikas: Søgaaard 2000.*

Jeesus Kristus on sama eile, täna ja igavesti, kuid meie peame aja kaasa käima ja kasutama kõiki võimalusi kristliku sõnumi jagamiseks. Jeesus teadis, kuskohast inimesi otsida ja kuidas neile läheneda. Ta kohtus nendega turul, templis, koosolekutel ja leidis alati tee nende südamesse. 2000 aastat hiljem on nendeks kohtumispaikadeks raadio, televisioon, Internet, raamatud, filmid. Ka kristlik meedia peab oskama ära kasutada tehnoloogia arengut, et jagada paljudele inimestele evangeeliumit (Cook 2006:14).

Kokkuvõtlikult võib öelda, et kristlik meedia peab olema Kristuse-keskne, ja sõnum peab olema edastatud arusaadavas keeles, et iga inimene saaks sellest aru. Ilmalikul ja kristlikul meedial on sama funktsioon täita ning mõlemad vajavad professionaalseid tegijaid. Vahe on ainult selles, et kristlik meedia on kristliku suunitlusega ja vajab inimesi, kes tunnevad väga hästi teoloogiat. Kristlik meedia peaks olema nagu kristlase elu – esimene ja peamine ülistada Jumalat järgides tema kärke ja kuulutades tema tõde teisi armastades (Slothower 2008:83).

1.5. Usubuum ja kristliku ajakirjanduse taastamine Eestis teisel iseseisvusajal

1940. aastal alanud Nõukogude okupatsioon Eestis kestis pool sajandit. Muutus hakkas toimuma 1987. aastal, mil jõudis Eestisse Moskvas alguse saanud perestroika. Koos rahvusliku ärkamisega toimus Eestis ka usuline ärkamine. Näiteks esimest korda pärast aastakümneid soovis Eesti Raadio 1987. aastal avalikult oma kuulajatele häid jõule (Liiman 2001:38).

Eestlased teadvustasid üha enam seda, kui oluline on taas olla vaba ja elada vabal maal. 1988. aastal võttis rahvaliidumine massilised mõõtmised, kujunedes „laulvaks revolutsiooniks”, mis kergitas üles juba poliitilised nõudmised ning viis edasi arenedes Eesti iseseisvuse taastamiseni 20. augustil 1991. Aastaid 1987–1991 võib seega pidada murranguajaks, mil üks riiklik ja ühiskondlik kord asendus teisega (Altnurme 2005:80).

Eesti ühiskonnas toimuvad muutused puudutasid ka religiooni, kirikul oli oluline koht rahva ühendajana ning seotust kirikuga peeti tähtsaks. Oluline on kindlasti see, et kirikut usaldati. Hüppeliselt kasvas kõigi kiriklike talituste arv. Ainuüksi ristimisi toimetati 1990. aastal 18361, see on suurim ristimiste arv Eestis eelmisel sajandil (Gnadenteich 1995:111) (Tabel 1). Antud andmed kajastavad ristitute hulka luteri kirikus, kuid siia tuleb lisada ka teistes kirikutes ristitud inimesed, kelle kohta kahjuks andmed puuduvad.

Tabel 1. Eesti Evangeelses Luterlikus Kirikus ristitute arv ajavahemikus 1937–1991.

Aasta	Ristitud
1937	11437
1947	8750
1957	7341
1966	985
1978	622
1983	1038
1987	1834
1990	18361
1991	13382

Allikas: *Gnadenteich: 1995.*

Religiooniga seotud inimeste aktiivsus ühiskondlikus ja poliitilises elus murranguajal oli märkimisväärne. Näiteks osalesid luteri kiriku vaimulikud Eesti Muinsuskaitse Seltsis, Rahvarindes, Eesti Kongressi töös ja mõned neist ka Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Parteis. See näitab usaldust vaimulike vastu.

Usuühendustele Nõukogude seadustega kehtestatud tegevuspiiranguid eirati, pastorid esinesid avalikkuses vaimulike sõnavõttudega. Massimeedia avanes igat liiki usulistele sõnumitele. Jälle kord oli võimalik piibleid ja religioosset kirjandust Eestis vabalt välja anda, samuti välismaalt ilma sekeldusi kartmata sisse tuua. Valitses tõeline usubuum. Tähelepanu pälvisid usulised mõtted, vaated, arusaamad, tulevikuvisionid läbiseigi erinevatest suundadest. Usubuumile andis hoogu religioosse kirjanduse vaba leviku ja avalike usuliste ürituste äkiline vallandumine (Altnurme 2005:81–82).

Inimesed otsisid elule mõtet ja oma identiteeti ning oma otsinguteel jõudsid paljud nendest usuni. Poliitiline olukord (*Laulev revolutsioon, perestroika, Balti kett*) andis tõuke usubuumile, mis omakorda viis selleni, et taastati kristlik ajakirjandus, mille väljaandmine keelustati 1940. aastal.

Kuigi kirikutele anti alates 1982. aastast trükilubasid ja igal aastal sai ilmuda Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku (EELK) Konsistooriumi väljaanne Eesti Evangeelne Luterlik Kirik, hakkas kristlik perioodika laiemalt taastuma alles 1989. aastal (Salo 2000:40). Seega jääb kristliku ajakirjanduse taastamine Eestis siirdeaega, mis oli aastatel 1987–2004 (Vihalemm 2004:1).

Aastal 1989 ilmus Eestis 21 kristlikku väljaannet: luterlastel 7, baptistidel 5 ja adventistidel 4 väljaannet. Ühe väljaandega olid esindatud nelipühilased, metodistid ja katoliiklased, misjonühing Hүүdja Hääл ning Kristlik Ühendus.

Vaatamata sellele, et pikka aega oli eestlasi usuasjadest ja kirikust eemale hoitud ning side kirikuga võis tähendada raskusi hariduse omandamisel või töökoha saamisel, oli säilinud usaldus kiriku vastu. Kindlasti oli see üks põhjus, miks paljud inimesed jõudsid 1980. aastate lõpus kirikusse ning kristlike väljaannete suured tiraažid näitavad seda, et oli olemas potentsiaalne auditoorium.

2. UURIMUSE METOODIKA

2.1. Uurimuse eesmärk

Käesoleva töö kirjutamise eesmärk on kaardistada 1989–2004 Eestis ilmunud eestikeelsed kristlikud trükiväljaanded ja anda ülevaade ilmunud väljaannetest. Lisaks peaeesmärgile soovisin küsitluse teel aimu saada, kes teevad kristlikku ajakirjandust ja kellele see on suunatud.

2.2. Uurimisküsimused

Püstitatud eesmärki aitavad saavutada järgmised uurimisküsimused:

- Mis vahe on kristlikul ja vaimulikul meedial? (Vt 1. ptk).
- Missugused eestikeelsed kristlikud trükiväljaanded on ilmunud Eestis aastatel 1989–2004 (pealkiri, konfessioon, ilmumiskoht, kronoloogia)?
- Mis iseloomustab väljaandeid (trükiarv, ilmumissagedus, levitamine, trükkimise koht, formaat, lehekülgede arv, peatoimetajad)?
- Kes teevad kristlikku ajakirjandust Eestis?
- Kellele on kristlik meedia suunatud selle tegijate arvates?
- Kuidas hindavad kristliku ajakirjanduse töötajad kristliku meedia olukorda Eestis?

2.3. Uurimismeetodi valik ja põhjendus

Uurimistöös kasutasin kvantitatiivset meetodit ja küsitlust. Antud lõputöö põhiosaks oleva kvantitatiivse uurimuse tööriistaks ja meetodiks on statistiline andmeanalüüs. Kvantitatiivse andmeanalüüsiga sain vastused järgmistele uurimisküsimustele: missugused eestikeelsed kristlikud trükiväljaanded on ilmunud Eestis aastatel 1989–2004 (pealkiri, konfessioon, ilmumiskoht, kronoloogia) ja mis iseloomustab neid väljaandeid (trükiarv, ilmumissagedus, levitamine, trükkimise koht, formaat, lehekülgede arv, peatoimetajad). Andmeanalüüs nagu ka kontentanalüüs on kvantitatiivne, objektiivne, süstemaatiline, üldistav ja võimaldab seega kaardistada valimi erinevaid osasid (McQuail 2000:296).

Kontentanalüüs on esimene ja kõige olulisem ning endiselt kõige laialdasemalt kasutatav uurimismeetod, mis võeti kasutusele möödunud sajandi esimestel kümnenditel. Sarnaselt kü-

sitlusele peetakse kontentanalüüsi usaldusväärseks ja uurijast sõltumatuks. See meetod annab statistilise tulemuse, mis kehtib märksa laiemal meediareaalsuse kohta kui vaadeldud andmekogum (McQuail 2000:293).

Küsitlusega sain võimalikud vastused uurimisküsimustele, kes teevad kristlikku ajakirjandust Eestis ja kellele on suunatud kristlik ajakirjandus, kuidas suhtutakse ilmalikku meediasse ja missugused on kristliku meedia võimalused end nähtavaks teha. Küsitluse eesmärk oli teada saada üldisi tendentse ja need ei pretendeeri üksnes uurimistöös käsitletud ajavahemikule (1989–2004).

Koostas ankeetküsitluse, mis oli suunatud kristlike väljaannete töötajatele. Küsitlus sisaldas kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid küsimusi. Valisin kvalitatiivsed ja lahtised küsimused, et vastaja saaks väljendada seda, mida ta tunneb ja selguks tema tähtsamad seisukohad. Kinnised küsimused annavad taustainformatsiooni.

Küsitlus on *survey*-uurimuse peamine meetod. Inglisekeelne termin *survey* tähendab selliseid küsitluse, intervjuu ja vaatluse vorme, kus andmeid kogutakse standardiseeritult ja katseisikud moodustavad valimi või näidise suuremast üldkogumist. *Survey*-uurimuses kogutud andmeid töödeldakse tavaliselt kvantitatiivselt (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2005:180–181).

Viisin läbi võrguküsitluse, mille eeliseks on andmete kogumise kiirus ja mugavas, suurimaks miinuseks andmete kadu. Kao suurus sõltub vastajarühmast ja uurimuse temast. Valikuta rühmale saadetud ankeetide tagastusprotsent pole kuigi suur: paremal juhul saadakse tagasi 30–40% väljasaadetud ankeetidest. Kui ankeet saadetakse piiritletud sihtrühmale ja küsitlus puudutab neile olulist teemat, võib vastamisprotsent olla 70–80 (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2005:183).

Kristliku ajakirjanduse töötajatele suunatud küsitluse vastuste tagastamisprotsent oli 68. Vastamisprotsent on küllaltki kõrge, sest küsitlus oli piiritletud sihtrühmale ja teema oli vastajatele oluline, kuna puudutas nende tööd.

2.3.1. Meetodi kriitika

Töös kasutatud küsitlusmeetodil on oma puudujärgid. Küsitlusega kogutud andmeid peetakse pinnapealseks ja vastava uurimuse panust tagasihoidlikuks: puudub võimalus kontrollida, kui

tõsiselt vastajad uurimusse suhtuvad ja raske on teada saada, kuidas mõistetakse vastusevariante. Samuti on üheks puuduseks vastamata jäetud küsimuste suur hulk (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2005:182).

Käesoleva uurimistöö raames läbi viidud küsitluse puhul on suurimaks puuduseks vastajate väike arv – 17 inimest. Väikese valimi tõttu ei saa teha kaugeleulatuvaid ja lõplikke järeldusi – see puudutab eelkõige kvantitatiivseid tulemusi. Puudujäägiks võib pidada ka seda, et küsitlust ei viidud läbi lõputões uuritava perioodil (1989–2004). Siiski olid küsitlusele vastajad kristlikus ajakirjanduses töötanud ka nimetatud ajavahemikul, mistõttu statistiline viga ei tohiks tulemusi märkimisväärselt mõjutada.

Vastamata jäetud küsimuste osakaal ei olnud suur, kuid seda esines. Analüüsides vastuseid, märkasin küsimuste valemõistmist ja vastamata jätmist. Üks inimene jättis vanuse märkimata ja kahele inimesele ei olnud arusaadav küsimus, kas ajakirjanikutöö eest saadakse tasu. 60-aastane meesterahvas vastas nii: „*Tasu küsimisest ei saa päris aru, aga eeldan kogudustööd, mis on põhiamet.*” 50-aastane naisterahvas selgitas: „*Järgmine küsimus on eksitav: saan tasu ajakirjanikutöö eest, aga mitte kirikus...*”

Tulemuste usaldusväärsuse tõstmiseks võiks edaspidi püüda haarata uurimusse suuremat hulka kristliku meedia töötajaid – mitte ainult trükiväljaannete, vaid ka kristliku raadio ja televisiooni ajakirjanikke.

2.4. Valimi kirjeldus

Valimi moodustasid eestikeelsed kristlikud trükiväljaanded, mis ilmusid Eestis ajavahemikus 1989–2004. Kristlikud trükiväljaanded on ristiusku, kirikut ja kristlikke usuorganisatsioone käsitlevad trükised, mis on Kristuse-kesksed ning tunnistavad kolmainu Jumalat. Selliseid väljaandeid sai kokku 82 nimetust.

Küsitluse valimi moodustasid Eestis 2010. aasta veebruaris ilmunud kristlike trükiväljaannete töötajad. Valik langes nende kasuks, kuna märkimisväärne osa uurimistöö teemaks olnud ajavahemikus (1989–2004) ilmunud kristlikest väljaannetest 2010. aasta alguses ei ilmunud.

Kokku kuulus valimisse 25 kristliku ajakirjanduse töötajat: 2010. aasta veebruaris ilmus Eestis 25 kristlikku eestikeelset trükist. Saatsin väljaande peatoimetajale või toimetajale elekt-

ronposti teel ankeedi, mida palusin levitada toimetuse sees, et valim oleks suurem ja küsitluse tulemused usaldusväärsed. Vastajate väike arv viitab võimalusele, et küsitlust ei levitatud teistele toimetusetöötajatele.

Küsitluse vastas 17 inimest, kes kõik töötasid väljaannete juures ka uurimistöö teemaks olnud perioodil (1989–2004). Ankeedile jätsid kahjuks vastamata adventistide, nelipühilaste ja eesti apostliku-õigeusu kristlike väljaannete töötajad.

2.5. Andmete kogumine ja küsitluse läbiviimine

Alustasin uurimistööks andmete kogumist 1989–2004 Eestis ilmunud eestikeelsete kristlike trükiväljaannete kaardistamisega rahvusraamatukogu väljaantud teatmike ja Eesti Raamatukogude Elektronkataloogi ESTER andmebaasi abiga. Seejärel koostas tabeli, kuhu märkisin väljaande ilmumise aja, pealkirja, tüübi, väljaandja, ilmumissageduse, ilmumiskoha, toimetaja, füüsilise kirjelduse, formaadi, kättesaadavuse, märkused, eelkäijad, kas väljaanne on kättesaadav võrguväljaandena ja märge 2009. aasta ilmumise kohta. Tiraažide kohta leidsin informatsiooni ainult 1993. aastani, kuna halvenenud majanduslikus olukorras ei pidanud väljaanded enam avaldama eksemplaride arvu.

Tabeli koostamisel olid aluseks Elvi Voormaa koostatud „Aastatel 1988-1990 Eestis ilmunud uute lehtede nimestik“, „Eesti ajakirjandus 1990“, „Eesti ajakirjandus 1992“, „Eesti ajakirjandus 1993 ja 1994“; Kalviku, Juha ja Abeli koostatud „Perioodika 1994-1997“; Eesti Raamatukogu Rahvusbibliograafia Keskuse koostatud „Perioodika 1988“ ja „Eesti perioodika nimekiri 2001–2004“ ning Eesti rahvusbibliograafia andmebaas.

Andmeid kontrollisin ESTERi Tartu ja Tallinna kataloogist ning väljaannetest endist. Antud tabel annab hea ülevaate Eestis ilmunud eestikeelsetest kristlikest trükiväljaannetest aastatel 1989–2004 (lisa 2).

Küsitluse läbiviimiseks koostas avatud ja valikvastustega ankeedi, mille saatsin kristlike väljaannete töötajatele elektronposti teel. Selgitasin informantidele, et küsitlus on anonüümne ja saadud vastuseid kasutan ainult oma lõputöös (vt pöördumist lisa 8).

Eelnevalt selgitasin välja, missugused aastatel 1989–2004 levinud väljaanded ilmuvad 2010. aastal. Seejärel otsisin nende väljaannete kodulehekülgedelt ja paberväljaannetest töötajate

elektronposti aadressid. Toimetajate kontaktandmeid küsisin ka kogudustest, kui väljaandel puudus kodulehekülg.

Küsimustiku koostamiseks kasutasin eFormulari töökeskkonda, mis võimaldab Interneti kaudu küsitlusi läbi viia ja andmeid koguda. Täidetud ankeetide andmed laekusid ühtsesse andmefaili.

3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS

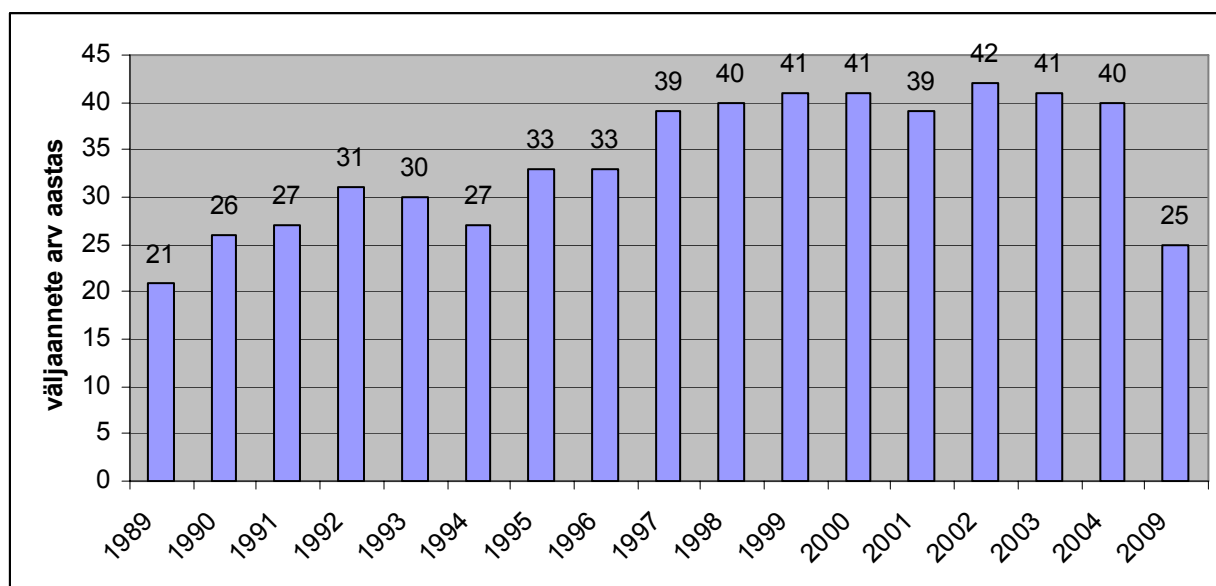
3.1. 1989–2004 Eestis ilmunud eestikeelsed kristlikud trükiväljaanded

Muutused Eesti ühiskonnas viisid selleni, et 1989. aastal võisid taas hakata ilmuma kristlikud väljaanded. Ajavahemikus 1989–2004 ilmus Eestis 82 kristlikku väljaannet (Lisa 2). 1989. aastal ilmus 21 väljaannet, aastal 1992 oli väljaannete arv kasvanud 31-ni. 1994. aastal langes väljaannete arv 27-ni, kuid 1995. aastal oli väljaannete arv tõusnud 33-ni. Seejärel väljaannete arv tõusis stabiilselt ja 2002. aastal saavutati maksimum – 42 nimetust. 2003. ja 2004. aastal hakkas väljaannete arv taas langema, 2009. aastal oli alles ainult 25 väljaannet (Joonis 2).

Luterlastel oli aastatel 1989–2004 31 väljaannet, baptistidel 11, adventistidel 9, eesti apostliku-õigeusklikel 5, metodistidel 4, nelipühilastel 3, vennastekogudusel, Elu Sõnal, Avatud Piibli Ühingul, Kristlikul Ühendusel 2 ja katoliiklastel, karismaatilisel kirikul 1. Lisa 3 annab ülevaate kristlike trükiste arvust 1989–2004 väljaandjate alusel. Sel perioodil ilmunud eestikeelsete trükiväljaannete nimekiri on väljaandjate järgi eraldi välja toodud lisas 11.

1989. aastal ilmus Eestis 7 luterlikku, 5 baptistlikku ja 4 adventistlikku väljaannet. Ühe väljaandega olid esindatud katoliiklased, nelipühilased, metodistid, misjoniühing Hүүdja Hääл ja Kristlik Ühendus (Lisa 4).

1992. aastal hakkas eestlaste huvi usuliste küsimuste vastu langema ja usuline aktiivsus vähenes tunduvalt (Altnurme 2005:83; 87). Inimeste huvi usu vastu langes, kuid see ei kajastu kristlike väljaannete arvus. Pigem võib öelda, et kristlike väljaannete arv tõusis. 1995. aastal oli kristlike väljaannete arv 33 ja ajavahemikus 1997–2004 ilmus stabiilselt 39–42 nimetust (Joonis 2).

Joonis 2. 1989-2009 Eestis ilmunud kristlike väljaannete arv.

3.1.1. Tiraaz

Tiraazide kohta on andmed kättesaadavad ainult 1993. aastani, alates 1994. aastast ei olnud väljaannetel kohustust avaldada neid numbreid. Kahjuks puudub kristlike väljaannete tiraazide kohta statistika ka *Baltic Media Bookis*, mis ilmus aastatel 1994–2001. Seetõttu saan anda ülevaate ainult ajavahemikus 1989–1993 ilmunud kristlike väljaannete kohta. Hilisemad andmed on nädalaleht Eesti Kiriku kohta, mis kuulub Eesti Ajalehtede Liitu. Eesti Ajalehtede Liit avaldab iga kuu oma liikmeslehtede tiraazid.

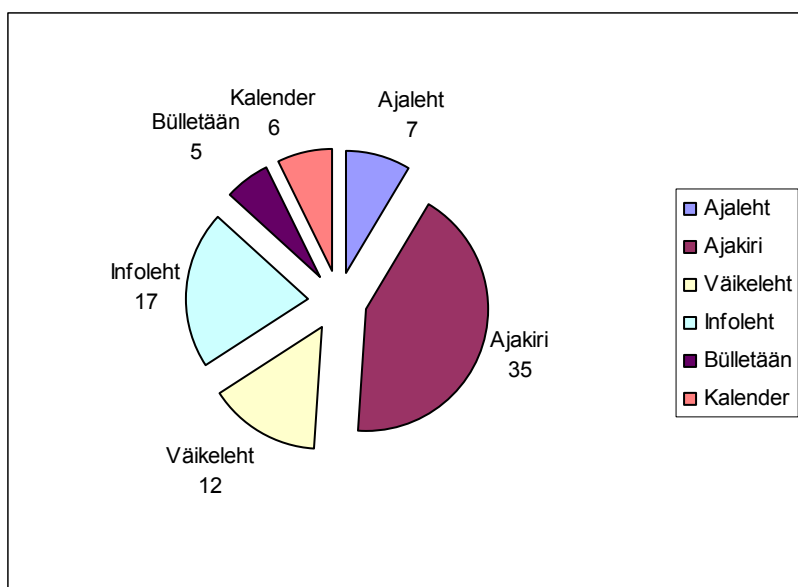
Aastatel 1989–1993 olid kristlike väljaannete tiraazid väga suured, ulatudes kümnete tuhandeteni, oli isegi üks metodistide ajakiri, mida trükiti 10000–14000 eksemplari. Enamiku väljaannete tiraaz jäi vahemikku 1000–5000 eksemplari (Lisa 2). Võrdluseks Eesti suurima kristliku nädalalehe Eesti Kirik tiraazid: 2004. aastal 2200 ja 2010. aasta veebruaris 2100 (<http://www.eall.ee/tiraazhid/index.html>. 01.04.2010).

3.1.2. Väljaannete jagunemine tüüpide järgi

Tüüpidesse jagamisel võtsin aluseks rahvusraamatukogu andmebaasi statistika, sest kasutasin andmete kogumiseks nende koostatud perioodika nimistuid.

Väljaanded jagunevad järgmiselt: ajaleht, ajakiri, väikeleht, infoleht, bülletään. Väikeleht, infoleht ja bülletään on ajalehelaadsed väljaanded, mis levivad teatud asutuses või piirkonnas ja ilmumissagedus on alla 50 numbri aastas või sageli ebaregulaarne. Infoleht ja bülletään ei vasta ajalehe kriteeriumitele ka temaatikalt, žanrilt ja funktsioonilt (Vihalemm 2004: 63).

Aluseks võttes rahvusraamatukogu poolt koostatud kogumikes oleva statistika, ilmus ajavahemikus 1989–2004 Eestis kristlikke eestikeelseid ajalehti 7, ajakirju 35, väikelehti 12, infolehti 17, bülletääne 5 ja 6 kalendrit – kokku 82 nimetust (Joonis 3).

Joonis 3. Väljaannete jagunemine tüüpide järgi.

Näiteks ilmus luterlastel sel ajavahemikul 3 ajalehte, 9 ajakirja, 5 väikelehte, 11 infolehte, 2 bülletääni ja 1 kalender. Baptistidel 1 ajaleht, 7 ajakirja, 2 väikelehte ja 1 bülletään. Adventistidel 5 ajakirja ja 4 infolehte. Eesti Apostlik-Õigeusu Kirikul oli 2 ajakirja ja väikelehte ning 1 kalender. Metodistidel 1 ajakiri, 1 ajaleht ja 2 kalendrit. Teistel konfessioonidel, usuühendustel ja organisatsioonidel oli vähem väljaandeid – 1 kuni 2 (Lisa 5).

Kui aluseks võtta Vihalemma kirjeldatud ajalehe kriteeriumid, siis peaks ajalehe formaat olema A2 või A3 ja ilmuma vähemalt kord nädalas (vähemalt 50 korda aastas) (Vihalemm 2004:61). Nendele kriteeriumitele vastavad ajavahemikus 1989–2004 ilmunud väljaannetest ainult kolm: Eesti Kirik, Eesti Kristlik Nädalaleht ja Õigeusk Eestimaal (Lisa 2).

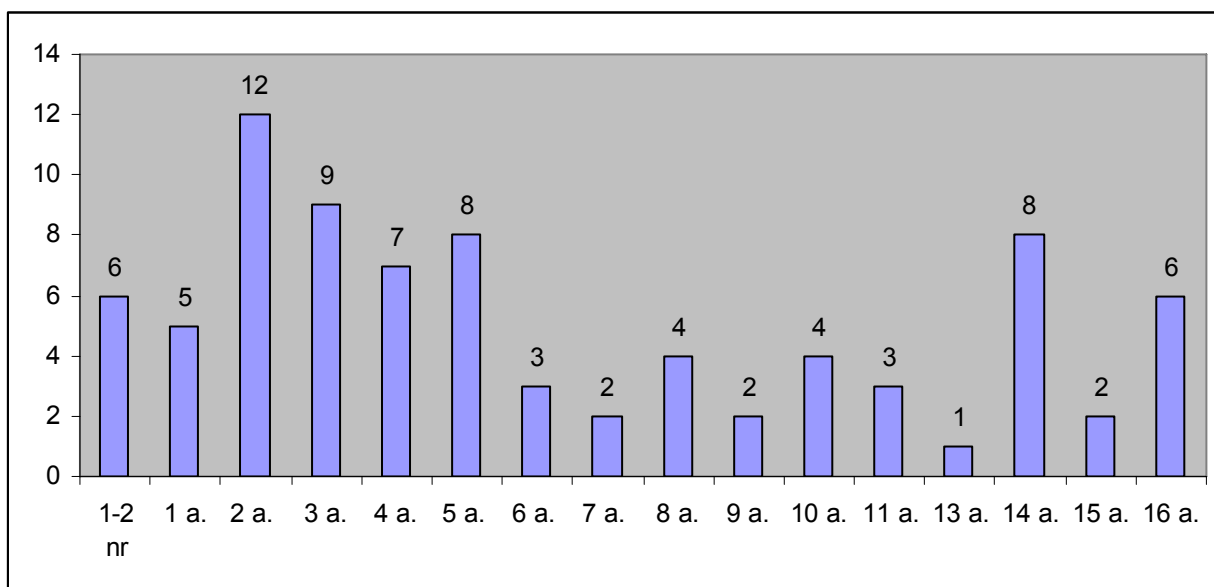
Seega võib öelda, et suurem osa kristlikest ajalehtedest on tegelikult ajalehelaadsed väljaanded. Ajalehelaadseks teeb neid teistsugune välimus, harvem ilmumine, temaatika ühekülgus, avaliku kättesaadavuse või avaliku arutelu puudumine (Vihalemm 2004:63).

Ajakirja oluliseks tunnuseks on ilmumissageduse regulaarsus, milleks on vähemalt 2 numbrit aastas (Vihalemm 2004:75). Sellele tuginedes ilmus 1989–2004 24 kristlikku ajakirja, sest 35st 11 ajakirja ilmumissagedus oli 1 number aastas või ebaregulaarne (Lisa 2).

3.1.3. Väljaannete ilmumiskestvus

Ilmumiskestvuses on minu andmete põhjal üldiselt raske avastada reeglipära. Ajavahemikus 1989–2004 oli kõige rohkem neid, mis ilmusid 2 aastat – 12 väljaannet. 3 aastat ilmus 9, 4 aastat 7, 5 aastat 8, 6 aastat 3, 7 aastat 2, 8 aastat 4 ja 9 aastat 2 kristlikku väljaannet. 6 väljaannet ilmus ainult 1–2 numbrit ja 5 pidas vastu 1 aasta. 10–16 aastat ilmus 24 väljaannet, sh 16 aastat on tegutsenud 6 kristlikku väljaannet (Joonis 4).

Neid väljaandeid, mis alustasid ilmumist 1989 ja ilmusid jätkuvalt aastal 2009, oli ainult 5: Hüüdja Hääl, Teekäija, Kalju Sõnum, Kuulutaja ja Eesti Metodisti Kiriku Kalender (Lisa 2).

Joonis 4. Väljaannete ilmumiskestvus 1989-2004.

Analüüsidest konfessiooniti väljaannete ilmumiskestvust ajavahemikus 1989–2004 oli 10–16 aastat ilmunud väljaandeid kõige rohkem luterlastel – 8, kuid 16 aastat ilmus ainult 1. Baptistidel ilmus 10–16 aastat 7 väljaannet, kuid neil oli 3 väljaannet, mis ilmusid 16 aastat. Nelipü-

hilastel ja katoliiklastel ilmus mõlemal 1 ja metodistidel 2 väljaannet 14 aastat (Lisa 6). Vabakoguduste väljaanded on järjepidevamad ja ilmuvad pikemat aega.

Huvitav fakt on, et misjoniühing Hүүdja Hääle väljaantav ajakiri Hүүdja Hääл ilmus aastatel 1989–2004 ja ilmub ka 2010. aastal – see on väga pikk iga ühe kristliku väljaande jaoks Eesti tingimustes. Algusest peale on toimetaja olnud Heiki Põldaru, kes ise toimetab ja trükib antud väljaannet. Kahtlemata on tegu entusiasmiga – toimetaja ei saa oma töö eest palka, kuid ometi jätkub tal tahtmist ja aega ajakirja välja anda. Üheks põhjuseks, miks väljaanne nii pikalt on ilmunud, võib olla organisatsiooniliste vahelülide puudumine.

1989. aastast on ilmunud ka ajaleht Kuulutaja, mida on toimetanud kogu ilmumisaja Valga Betaania Baptistikoguduse pastor Üllas Linder. Lehte finantseeritakse tellimisrahadest ja vabatahtlikest annetustest.

Oli ka selliseid väljaandeid, mis vahepeal ei ilmunud 4-5 aastat, kuid pärast vaheaega jätkasid ilmumist. Üheks põhjuseks võib olla rahaliste ressursside puudumine, kuid kahjuks peab tõdemaks ka seda, et inimressurssi napib. Kuna paljusid väljaandeid toimetasi koguduste õpetajad (Lisa 2), siis paraku põhitöö kõrvalt jääb kindlasti ka aega väheks ajakirja või ajalehe väljaandmiseks.

3.1.4. Ilmumissagedus

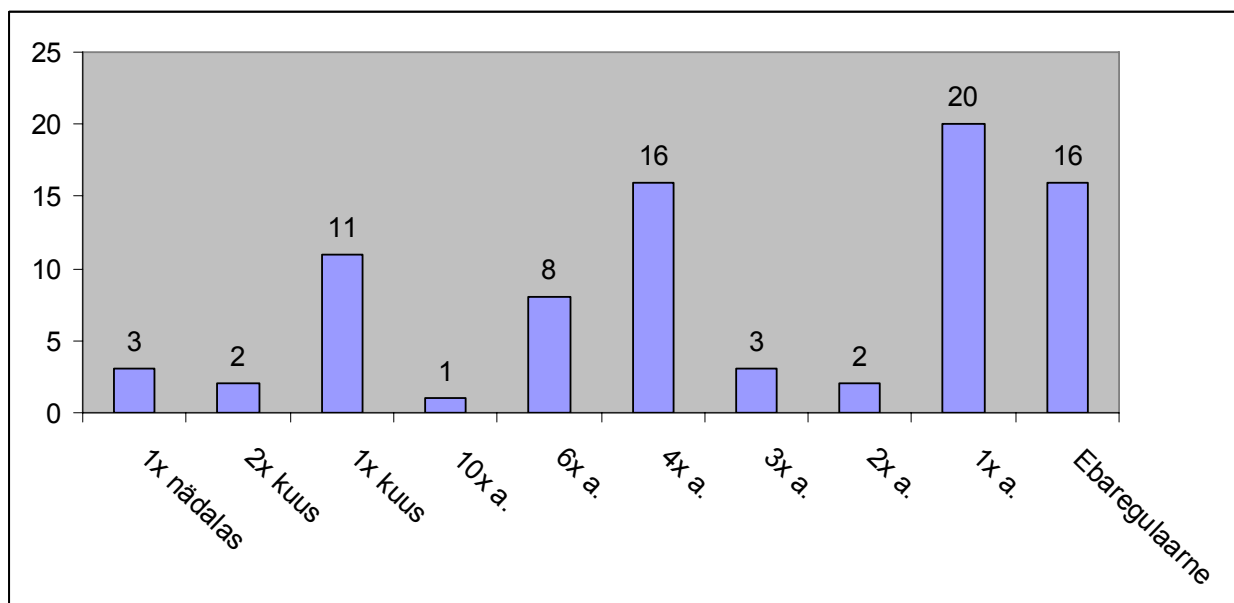
Nagu ilmumiskestvuse, nii ka sageduse puhul on keeruline leida reeglipära, kuna erinevaid taustategureid võib olla mitmeid, mis käesolevas uurimuses välja ei tule. Uuritaval perioodil oli palju väljaandeid, mille ilmumissagedus muutus ilmumisperioodi jooksul palju kordi. Analüüsisides võtsin sellisel puhul aluseks väljaande ilmumissageduse 1993. aastal: 1993. aastal olid väljaanded saavutanud stabiilsuse ja ilmumissagedus ei muutunud enam nii tihti (Lisa 2).

Analüüsisides aastatel 1989–2004 ilmunud kristlike väljaannete ilmumissagedust, on kõige rohkem neid, mis ilmusid 1x aastas – 20, 4x aastas – 16 ja ebaregulaarselt samuti 16. Nädalalehti oli sel perioodil ainult 3 ja 2x kuus ilmus 2 väljaannet (Joonis 5).

1x kuus ilmus 11 väljaannet, nendest 4 olid baptistide omad. Võrdluseks võib tuua, et luterlastel oli 1x kuus ilmuvaid väljaandeid ainult 2, kuid 1x aastas ilmus 10. Samas ilmus baptistidel

1x aastas ainult 1 väljaanne. 6x aastas ilmus 8 väljaannet: adventistidel 3, luterlastel 2 ja baptistidel, apostlik-õigeusklikel, metodistidel 1 (Lisa 7).

Ebaregulaarselt ja 1x aastas ilmuvate väljaannete suurt hulka põhjendaksin majandus- ja inimressursi piiratud võimalustega. Siiski on eesmärk 1x aastas anda liikmetele ülevaade koguduse tegemistest ja majanduslikust olukorrast.

Joonis 5. Väljaannete ilmumissagedus 1989-2004.

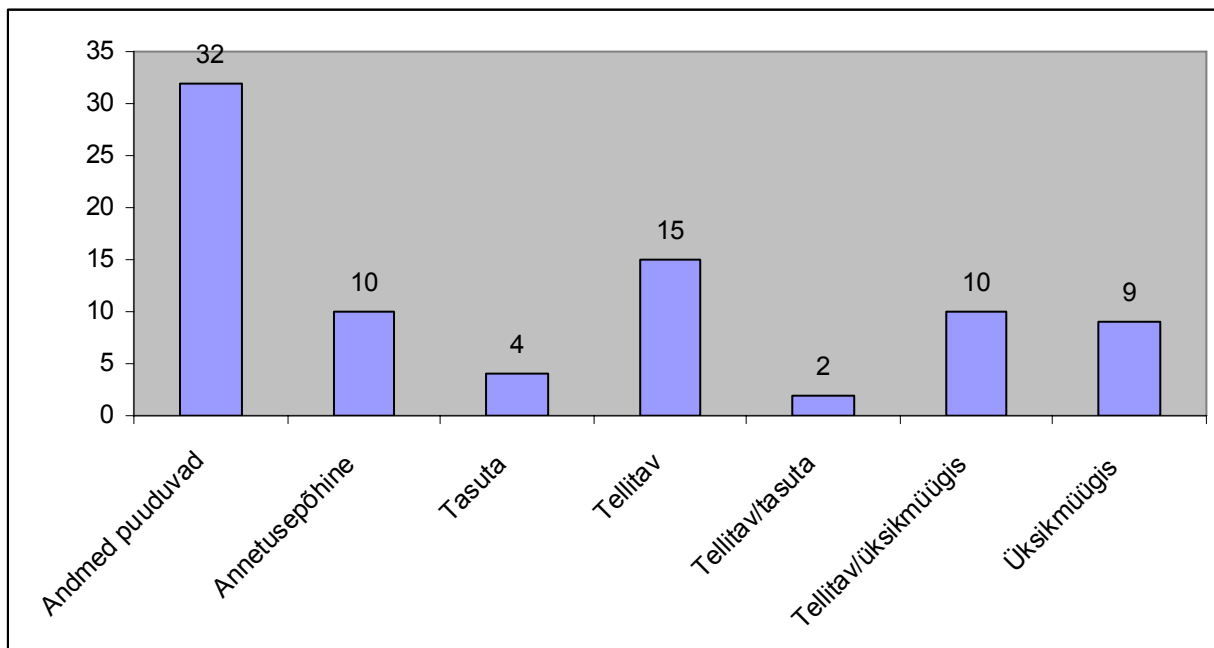
3.1.5. Levi iseloom ja kättesaadavus

Kahjuks puudub täpne ülevaade, kui palju ilmus üleriigilisi ja kohalikke kristlikke väljaandeid ajavahemikus 1989–2004. Näiteks koguduse väljaandeid saadetakse oma liikmetele üle Eesti. Samuti on konfessioonide väljaanded, mida levitatakse nii konfessiooni ja organisatsiooni siseselt kui ka väljaspool. Seetõttu on raske määratleda väljaandeid levi ulatuse järgi.

Jooniselt 6 on näha, kuidas jagunevad väljaanded levi iseloomu ja kättesaadavuse järgi. Andmed puuduvad 32 väljaande kohta. 4 väljaannet oli tasuta, 10 annetusepõhised, 15 tellitavad, 9 üksikmüügis. 10 väljaannet sai tellida ja olid üksikmüügis.

Analüüsi käigus tuli välja kaks väljaannet, mida sai tellida tasuta. Inimene avaldas soovi ja ajakiri saadeti tasuta koju. Need ajakirjad olid Märtrite Hääl ja Misjoni Failid (Lisa 2).

Tavameedias leidub samuti väljaandeid, mis levivad tasuta, kuid seda tänu reklaamirahadele. Religioosse sisuga trükised ei saa raha reklaamist ega suurtelt sponsoritelt ning suur osa kristlikest väljaannetest saab ilmuda tänu annetustele, mis pole väga suured summad. Kristliku ajakirjanduse puhul ei ole tegemist tulusa äriaga, vaid eelkõige saab rääkida missioonitundest, mis oli liikumapanev jõud ka Eesti ajakirjanduse alguspäevil.

Joonis 6. Väljaannete jagunemine levi järgi.

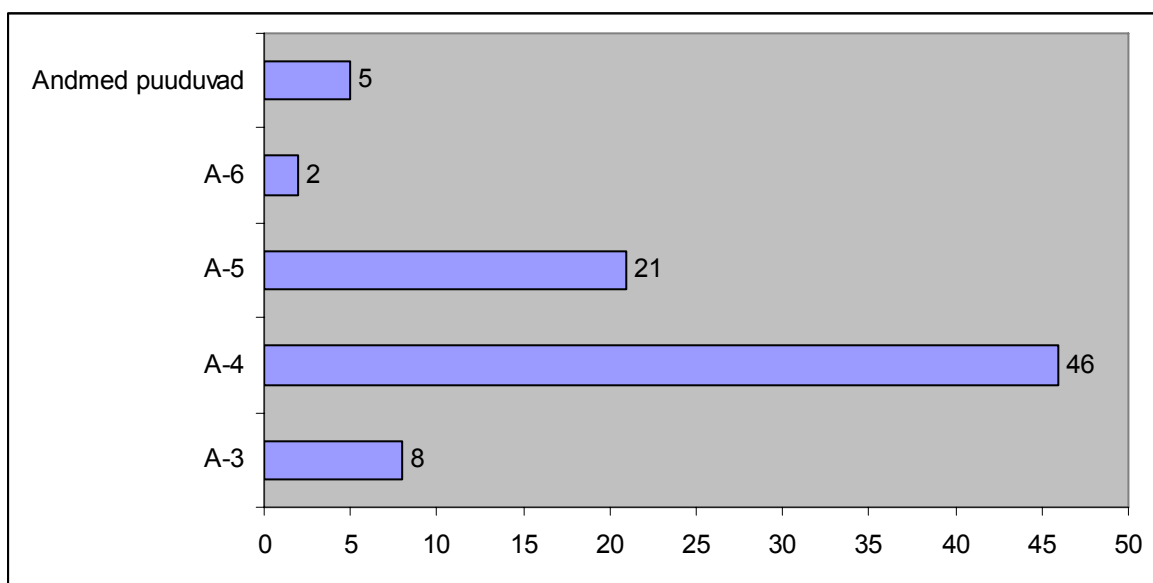
3.1.6. Füüsiline kirjeldus

Joonis 7 kajastab 1989–2004 Eestis ilmunud eestikeelsete kristlike väljaannete formaati. Jooniselt on näha, et kõige rohkem oli väljaandeid A-4 formaadis – 46. A-4 formaadis olevate väljaannete rohkust mõjutab ajakirjade suur osakaal. Antud formaadis oli 22 ajakirja, 11 infolehte, 7 väikelehte ning 3 ajalehte ja bülletääni. A-5 formaadis oli 21 väljaannet, nendest 12 olid ajakirjad. Ajalehe tavapärane mõõt on A-3 ja antud formaadis ilmus ainult 8 väljaannet. Analüüsitaval perioodil ilmus A-3 mõõdus 4 ajalehte, 2 väikelehte, 1 infoleht ja 1 ajakiri (Lisa 2).

Lehekülgede arvu kohta on raske statistikat teha, sest need on väga erinevad. Kõige vähem on 4 lehekülge ja kõige rohkem 128. Näiteks on väljaandeid, millel ühes numbris on 15 lehekülge ja järgmises juba 60 või on vastavad näitajad 18 ja 30. Kõige rohkem on väljaandeid, mille lehekülgede arv on 4–12. Üle saja lehekülge on ainult Usuteaduslikul Ajakirjal, mis ilmub 1x

aastas ja lehekülgi on 128. Suurema lehekülgede arvuga on ka need väljaanded, mis ilmuvad ebaregulaarselt või 1x aastas. Näiteks Tartu Teoloogia Akadeemia ajakiri Academia (78 lk), EELK Konsistooriumi ajakiri Eesti Evangeelne Luterlik Kirik (80 lk), EELK Haigla Hinge- hoiukeskuse Hingehoiu Ajakiri (96 lk) (Lisa 2).

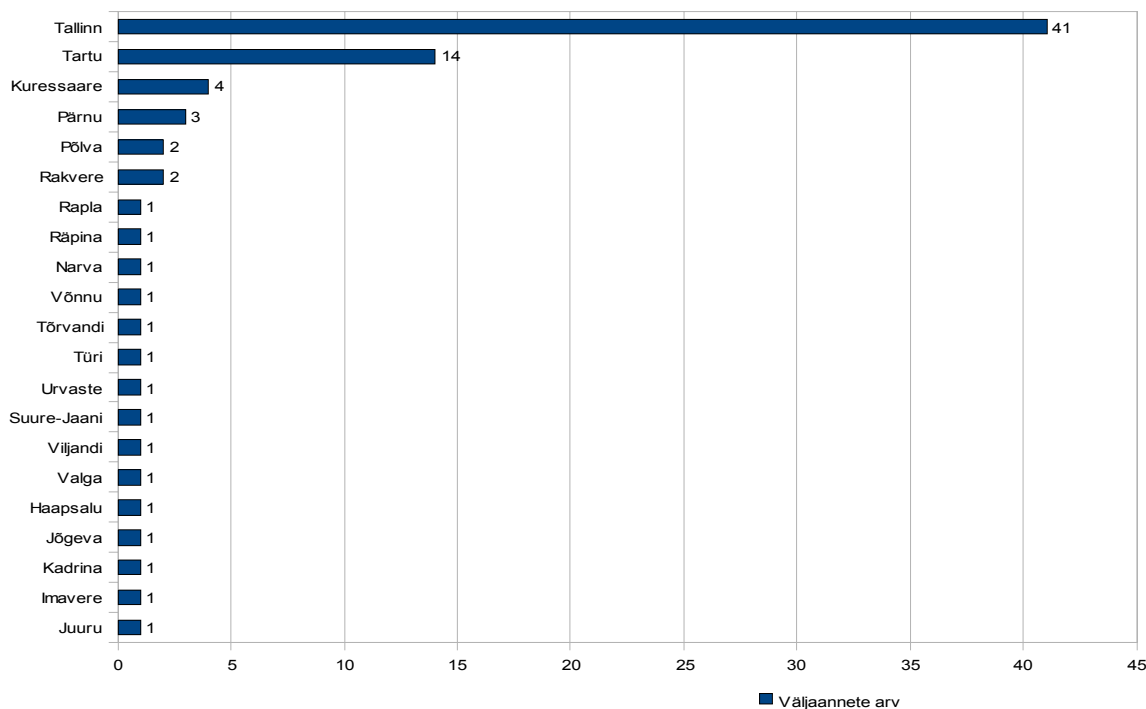
Formaadi kohta sain vajaliku informatsiooni väljaandeid sirvides ja ESTERi kataloogist. Lehekülgede arvu puudutava statistika kogusin kristlike väljaannetega tutvudes ja rahvusraamatukogu poolt koostatud nimistutest, kus on märgitud lehekülgede arvu vahemik. Mitmete trükiste puhul on märgata suurt lehekülgede arvu kõikumist, mis võib olla tingitud mingil määral majanduslikest võimalustest ja samas ka inimressursi puudumisest.

Joonis 7. Väljaannete formaat.

3.1.7. Ilmumiskoht

Suurem osa eestikeelsetest kristlikest trükiväljaannetest aastatel 1989–2004 ilmus suuremates linnades, kuid esindatud olid ka väiksemad kohad Eestimaal (Lisa 12). 41 väljaannet ilmus Tallinnas, 14 Tartus, 4 Kuressaares, 3 Pärnus ning 2 Rakveres ja Pärnus. Luterlased andsid Tallinnas välja 11 ja baptistid 7 väljaannet. Teistel konfessioonidel oli Tallinnas vähem väljaandeid. Adventistidel ilmus Tartus 5 väljaannet, mida arvatavasti mõjutab asjaolu, et adventkoguduste keskus asub Tartus. Luterlikke väljaandeid oli Tartus 4, suurim ja tuntum kindlasti ajaleht Eesti Kirik (Joonis 8).

Joonis 8. Väljaannete jaotuvus ilmumiskohtade järgi.

3.1.8. Teisi näitajaid

Teadaolevalt katkestas II maailmasõda ja Nõukogude okupatsioon kristliku ajakirjanduse järjepidevuse Eestis 1940. aastal. 1989. aastal, kui hakati taastama kristlikku ajakirjandust, taas-elustati mitmed väljaanded. Ajavahemikus 1989–2004 ilmunud 82 väljaandest oli 17 ehk 1/5 neid, mis olid ilmunud ka 1940. aastani (Lisa 2).

Eesti kristlikud trükiväljaanded peaksid rohkem kasutama Interneti võimalusi kristliku sõnumi levitamiseks ja oma väljaande tutvustamiseks. Eespool oli juttu sellest, et tänapäeval on koh-tumispakadeks raadio, televisioon ja loomulikult Internet. Võrguväljaandena on kättesaadavad 20 eestikeelset kristlikku trükiväljaannet (Lisa 2).

3.2. Küsitluse tulemused

Selleks et teada saada, kes teevad kristlikku ajakirjandust Eestis ja mida nad oluliseks peavad, koostasid kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete küsimustega ankeedi. Ankeedis oli 18 küsimust – 6 avatud ja 12 valikvastustega küsimust (Lisa 8). Soovisin teada saada suhtumist ilmalikku meediasse, kristliku meedia võimalustest end nähtavaks teha ajakirjandusmaastikul, missu-

gustel teemadel võiks rohkem kirjutada ja kellele on suunatud väljaanne ning missugune on kristliku ajakirjanduse olukord Eestis. Lisaks sellele küsisin vastajate konfessionaalset kuuluvust, vanust, haridust, sugu, ametikohta, ja kas nad saavad tasu väljaande juures töötamise eest. Küsimustik on eraldi välja toodud lisa 8. Vastajaid oli suhteliselt vähe, seega ei saa küsitluse põhjal teha kaugeleulatuvaid järeldusi, pigem aitavad tulemused hoomata suundumusi.

Küsitluse viisin läbi ajavahemikus 1.–18. veebruar 2010. Kuna 1. veebruaril laiali saadetud ankeedile vastas ainult 5 inimest, saatsin 2 meeldetuletust (6. ja 11. veebruaril). Küsitluse saatsin elektronposti teel 25 inimesele, nendest vastas ankeedile 17. 5 inimesel ei olnud kahjuks aega küsimustele vastata. Vastajate seas oli peatoimetajaid, toimetajaid ja reportereid. Analüüsisides vastajate töötamise staaži, selgus, et kõik vastajad olid seotud väljaandega uurimistöö teemaks olnud ajavahemikul.

3.2.1. Vastajate koosseis

Vastajatest 9 olid mehed ja 8 naised. Ankeedile vastanutest olid 5 peatoimetajad, 9 toimetajad, 1 reporter ja 2 tegid muud tööd väljaande juures (Lisa 9). Vastajad olid vanuses 35–60, kõige rohkem oli 56–60 aastaseid – 7. Üks vastaja oli jätnud vanuse märkimata. Konfessiooni järgi jagunesid vastajad järgmiselt: 10 luterlast, 5 baptisti, 1 metodist ja 1 nelipühilane. Üllatav, et kõige noorem vastaja oli 35 aastane toimetaja (Tabel 2). Eeldasin, et on rohkem nooremaid inimesi, kes kristlikku ajakirjandust teevad. Ajad ja inimesed muutuvad ning igale generatsioonile on vaja osata läheneda. Arvan, et noorte inimesteni on nende eakaaslastel natukene parem jõuda – loomulikult ei ole üksnes vanus määrav.

Tabel 2. Vastajate sugu ja vanus.

	Sugu		Vanus					Ei tea
	Mehed	Naised	35-40	41-45	46-50	51-55	56-60	
EEKBKL	4	1			1		3	1
EELK	4	6	1	3	1	1	4	
EKNK	1				1			
EMK		1			1			
KOKKU	9	8	1	3	4	1	7	1

Kõrgharidusega oli 15, keskharidusega 1 ja keskeriharidusega 1. Teoloogiline haridus oli 8 vastajal, üks omandab hetkel ja 8 vastajat ei oma teoloogilist kõrgharidust. Teoloogilise kõrghariduseta on 3 peatoimetajat – 2 luterlast ja 1 metodist. Vastanutest 9 olid töötanud 5-10 ja 4

11-15 aastat väljaande juures. Üle 15 aasta olid töötanud 4 vastajat. See näitab, et toimetajad on oma tööle üldiselt pühendunud inimesed (Tabel 3).

Tabel 3. Vastajate haridus ja staaž.

	Haridus			Teoloogiline haridus			Töötanud väljaande juures			
	Kõrg	Kesk	Keskeri	Jah	Ei	Omandamisel	7-10 a.	11-15 a.	16-20 a.	21-22 a.
EEKBKL	5			4	1		3	1		1
EELK	8	1	1	4	6		6	2	1	1
EKNK	1					1			1	
EMK	1				1			1		
KOKKU	15	1	1	8	8	1	9	4	2	2

Ajakirjanikutöö oli põhiamet 3 vastajal, kes said oma töö eest ka tasu. 5 vastajat saavad ajakirjanikutöö eest tasu, kuid see ei ole nende põhiamet. 9 vastajat ei saa ajakirjanikutöö eest palka (Lisa 9).

5 vastajat märkisid põhiametiks vaimulik. Vastajate seas oli veel professor, teadur, vana testamendi õppejõud, kogudusevanem, koguduse vaimulike assistent, lastetöõjuht, kujundaja, kirjastaja. Esindatud on väga erinevad ametid, mis teeb kindlasti väljaanded mitmekesisemaks ja huvitavamaks.

3.2.2. Kristlike väljaannete kaastöölised

Tutvusin eelnevalt erinevate kristlike väljaannetega ja märkasin, et artiklite autoriks oli toimetaja või peatoimetaja. See avaldus eriti koguduste lehtede puhul – toimetajaks või peatoimetajaks oli koguduse õpetaja, kes oli ise kõik artiklid kirjutanud. Seetõttu soovisin teada, kes teevad kristlike väljaannetega koostööd.

Vastustest selguski, et koguduse pastorid on väga aktiivsed kaastöölised: vastajad nimetasid koguduse vaimulikku 11 korda. Üsna suur osakaal oli koguduse liikmetel, keda märgiti 8 korda ja üliõpilastel, kes teevad kaastööd 5 väljaande juures ning 3 korda nimetati õppejõude. Ühe väljaande kaastöötajateks on vähemalt magistrikraadiga teoloogid. Kaastöölisena märgiti veel ilmikuid, kultuuriajaloolasi ja poliitikuid (Lisa 10). 9 väljaande juures on kaastööliseks elukutselised ajakirjanikud (Lisa 9).

3.2.3. Kellele on suunatud kristlik ajakirjandus toimetajate perspektiivist?

Esimeses peatükis jõudsin järeldusele, et kristliku ajakirjanduse auditooriumiks võib olla kogu elanikkond. Levinud on arusaam, et kristlik ajakirjandus on ainult kristlaste pärusmaa. Kristlik ajakirjandus peab olema ajakirjandusturul nähtav ja jõudma ka nendeni, kes on usukauged ja alles otsivad Jumalat. Järgnevalt kokkuvõtte, kellele on toimetajate arvates kristlikud väljaanded suunatud.

Sellele küsimusele vastati väga sarnaselt. 9 vastajat oli märkinud, et nende väljaanne on mõeldud koguduseliikmetele, usust huvitatuile ja usuvõõrastele, 3 korda nimetati oma kiriku liikmeskonda. Veel on sihtgrupiks akadeemilisest teoloogiast huvitatud, üliõpilased, usklikud ja pastorid. Üks väljaanne on suunatud misjonitööst huvitatuile (Lisa 10).

3.2.4. Hinnang kristlikule ja ilmalikule meediale

Küsitluse vastused annavad ülevaate sellest, kuidas kristlike väljaannete töötajad hindavad kristlikku ja ilmalikku meediat.

Küsimusele, missugune on kristliku ajakirjanduse olukord Eestis, said vastajad valida 4 variandi vahel: väga hea, hea, rahuldav ja mitterahuldav. 8 vastaja arvates on kristliku ajakirjanduse olukord Eestis hea, rahuldava hinnangu andsid 5 ja mitterahuldava 4 vastajat (Lisa 10). Väga heaks ei hinnanud kristliku ajakirjanduse olukorda Eestis mitte ükski vastaja. Kristliku ajakirjanduse töötajad ei ole väga positiivselt meelestatud.

Nende rahulolematust võib põhjendada eestlaste üldise suhtumisega religiooni ja leigusega kiriku vastu. 2005. aastal läbi viidud üleeuroopalise Europarameetri võrdlevuuringu andmetel usub Jumala olemasolu vaid 16% Eesti elanikkonnast. Eurobaromeetri uuringuid viiakse ühtsetel alustel läbi kõikides Euroopa Liidu riikides (<http://www.tarbija24.ee/221105/esileht/siseuudised/183869.php>. 23-04.2010).

Eelnevalt selgus, et 9 vastaja arvates on kristliku meedia olukord Eestis rahuldav ja mitterahuldav. Järgnevalt selgub, kuidas suhtutakse ilmalikku meediasse ja kas loetakse ilmalikke väljaandeid. Seda viimast ajendas küsima asjaolu, et tean inimesi, kes kuulavad ainult kristlikku raadiot ja loevad kristlikke väljaandeid.

Ankeedile vastajad loevad iga päev ilmalikke väljaandeid, pidades neid vajalikuks ja normaalseks elu osaks, sest tänapäeva ühiskonda on raske meediata ette kujutada. Usaldatakse päevalehti ja rahvusringhäälingu uudiseid. Samas märgiti mitmel korral, et meedias on liiga palju negatiivsust ja eraelus sobramist ning seetõttu ei hinnata nn kollaseid väljaandeid.

59-aastane professor annab järgneva vastuse: „*Meedia uudistesitus ja hinnangud vastavad täiel määral ühiskonnas valitsevale mentaliteedile. Info on küll kajastatud ja kättesaadav, kuid sageli ebakompetentselt esitatud. Ajakirjanike puhul paistab sageli välja harimatus religiooniküsimustes.*”

Kristlike väljaannete tegijad on tavalised meediatarbijad, kes jälgivad aktiivselt ilmalikus meedias toimuvat ning vaatavad, kuulavad ja loevad seda, mis nende isiklike huvidega kattub.

Mind huvitas, kuivõrd oluliseks peetakse teiste konfessioonide tegemisi ja jälgitakse nende väljaandeid. Internet võimaldab kas või iga päev lugeda kristlike väljaannete kodulehekülgi. Teiste usulahkude väljaandeid luges 1x nädalas 1, 1x kuus 6, mõned korrad aastas 5, mõned korrad kuus 3 ja 1x aastas 1 vastaja (Lisa 9). See tulemus näitab seda, et püütakse kursis olla teiste konfessioonide väljaannetega. Siiski võiks olla rohkem neid vastajaid, kes loevad 1x nädalas mõne teise konfessiooni trükist või kodulehekülge – see avardaks silmaringi, aitaks leida ühiseid kokkupuutepunkte ja võib olla tekiks oikumeeniline väljaanne Eesti kristliku ajakirjanduse turule, mis hetkel puudub.

3.2.5. Kristliku sõnumi kajastamine sekulaarses meedias

Kristliku sõnumina mõistan kristlusega seotud teemasid, mida kahjuks leidub ilmalikus meedias vähe. Samas võib tuua positiivseid näiteid maakonnalehtedest, nt Meie Maa avaldab aegajalt lehekülge „Kirik ja kodu“, kus saavad sõna erinevad vaimulikud. Analoogiliselt käitub Saarte Hääl.

Rohkem on sekulaarses meedias siiski levinud artiklid, mis on seotud suuremate kirikupühadega (jõulud, ülestõusmispüha) ja loomulikult skandaalsed lood kristlastest. Kuna usklikud ja skandaalid ei sobi eriti kokku, siis ületavad just need teemad uudisekännise ja nende artiklite juurest leiab tavaliselt sadu kommentaare. Negatiivne sõnum kristlastest ei ole eriti hea reklaam kristlusele ja kristlastele.

Kristlike väljaannete toimetajad on arvamusel, et kristlik sõnum leiab kajastamist ilmalikus meedias, kuid suhtumine kristlusesse on pigem halvustav – 5 vastajat olid seda meelt. 6 vastajat arvas, et kristlik sõnum on ilmalikus meedias esindatud tagasihoidlikult või olematu. 3 vastaja arvates on informatsioon edastatud, kuid sõnum on sageli ebakompetentne ja subjektiivne.

Kuna ma ei märkinud ankeeti, mida mõtlen kristliku sõnumina, siis 1 vastaja on märkinud vastuseks: „*Mis on kristlik sõnum?*”. 2 vastajat on võtnud aluseks kristliku sõnumi kui evangeelse sõnumi Jeesusest Kristusest ja on arvamusel, et seda ei kajastata üldse.

Sekulaarses meedias kajastatakse kristlikku sõnumit, kuid mitte piisavalt. Üheks põhjuseks võib olla see, et ajakirjanikud ei valda kristlikku teemat ja nad pigem ei tegele asjaga, kus nad on võhikud. Samas peaks kristlike pressiteadete koostajad sellega arvestama ja need ajakirjanikele arusaadavalt esitama. Vaimulikud peaksid endale teadvustama meedia osatähtsust ja infot andma kogudustes-praostkondades toimuvast ning rohkem kaasa rääkima olulistel teemadel.

3.2.6. Kristlik meedia ajakirjandusturul

Eesti ajakirjandusturg on kirju ja end nähtavaks teha ning edu saavutada pole kerge. Kristlikul ajakirjandusel on see veelgi raskem, sest puudub üks väga oluline liikuma panev jõud – raha.

3 vastajat rõhutab kvaliteeti – tuleb teha kvaliteetset ajakirjandust. See nõuab suuremat inimese ja majandusressurssi, mis kahjuks puuduvad. 4 toimetajat peab oluliseks väljaande aktiivset reklaamimist erinevates kanalites, kuid üks olulisemaid on Internet. Samas on neid, kes arvavad, et kristlikul meedial puudub võimalus ajakirjandusturule pääseda ja nad ei pea seda vajalikuks. Seda iseloomustab hästi 41-aastase kõrgharidusega toimetaja seisukoht: „*Arvan, et kristlik ajakirjandus peaks eelkõige hoidma oma olemasolevat sihtgruppi ja lugejaskonda ja mitte muretsema selle pärast, kuidas pääseda laiemalt ajakirjandusturule.*”

Üks toimetaja on veendunud, et laial turul pole kristlikul ajakirjandusel asja seni, kuni pole ärkamissituatsiooni või katastroofe ühiskonnas. Veel on välja toodud, et väljaannete tiraaž peaks olema suurem ja tuleb rääkida-kirjutada inimestele olulistel teemadel.

Kristlik ajakirjandus peaks ühiskonnas aktiivsemalt aktuaalsetel teemadel kaasa rääkima – usk on ühiskonna oluline osa. Kindlasti tuleb oskuslikult ja efektiivselt kasutada uue meedia võimalusi.

3.2.7. Teemad, mida kristlik ajakirjandus võiks käsitleda

Olles läbi töötanud erinevate konfessioonide ajalehti ja ajakirju, julgen väita, et kristlikes väljaannetes kirjutatakse liiga vähe aktuaalsetel teemadel. Üheks selliseks on kindlasti sotsiaalteema, mis puudutab paljusid inimesi.

4 vastajat on sama meelt, et kristlik meedia peaks käsitlema ühiskonnas aktuaalseid probleeme, mis puudutavad inimest – lähtudes loomulikult kristlikust vaatenurgast. Välja on toodud järgnevad teemad: tööpuudus, vaesus, ühiskonna valupunktid, globaalsed probleemid, eetilised küsimused. Oluliseks peetakse arvamuse avaldamist päevapoliitilistel teemadel. Loomulikult ei minda mööda sellistest teemadest nagu Jumala päästeplaan, isiklikud kogemused Jumalast, kristlaste elu mujal maailmas, Jumala sõna ja teod. Rõhutatakse seda, et kõiki teemasid tuleks käsitleda võimalikult elulähedaselt.

Kaks inimest on öelnud, et kõik sõltub iga konkreetse väljaande eesmärgipüstitusest, kaastöölise võimekusest ja kontseptsioonist. 1 vastaja kirjutas, et ta ei oska vastata – ehk käsitletakse seda, mis on lihtsamini kättesaadav.

Kui kristlik ajakirjandus räägiks ja kirjutaks rohkem olulistel teemadel, siis oleks neil rohkem lugejaid. Inimesed otsivad rasketel aegadel tuge, lohutust ja nõuandeid ning just seda peaksid kristlased suutma pakkuda. Kristlik meedia peaks andma tervikpildi aktuaalsetest kristlikest teemadest ja samas ka ühiskonnas toimuvast. Paraku on hetkel suurem osa kristlikest väljaannetest mõeldud kitsale ringile ja arusaadavad ainult kristlastele.

3.3. Järeldused

1989. aasta oli pöördepunktiks kristliku ajakirjanduse ajaloos Eestis – taas hakkasid levima kristlikud väljaanded. Ajavahemikus 1989–2004 ilmus Eestis 82 eestikeelset kristlikku trükiväljaannet. 1989. aastal ilmus 21 väljaannet, kuid 1995 oli neid juba 33 ja kristlike väljaannete arv saavutas kõrgpunkti 2002, mil oli nimetuste arv 42. Kui võrrelda saadud tulemusi 1918–

1940 ilmunud vaimulike ajakirjandusväljaannete arvuga (vt lk 11), siis suurusjärgud ei erine (1918–1940 loetleti vaimulikke väljaandeid, mitte ainult kristlikke). Maksimum saavutati vastavalt 2002 ja 1936.

Altnurme (2005:83) väidab, et 1992. aastal langes eestlaste huvi usuküsimuste vastu. Siinkohal on huvitav fakt, et kristlike trükiväljaannete arv kasvas (Joonis 2). Väljaannete arv võis kasvada teatud inertsist või lubas seda koguduste majanduslik olukord. See oli aeg, mil Eesti kirikuid toetasid kogudused välismaalt. Välismaise rahastamise toel alustas 1997. aastal tegevust ka meediakeskus Eesti Luterliku Tunni Teenistus (Altnurme 2005:84). Kristlike väljaannete arvu tõusu põhjuseks võis olla asjaolu, et taasiseseisvumise algaastatel oli Eesti majandus ja ühiskond ebastabiilne ning rasketel aegadel saadakse usust tuge.

Tiraažide kohta on andmed ainult 1993. aastani, peale seda polnud väljaannetel kohustuslik avaldada eksemplaride arvu. Ajavahemikus 1989–1993 olid tiraažid üsna suured – 1000–5000 ja üht metodistide ajakirja trükiti 10000–14000 eksemplari (Lisa 2). Koos rahvusliku ärkamisaja ja taasiseseisvumisega saabus ka usuline ärkamine ning 1980. aastate lõppu ja 1990. aastate algust kutsutakse usubuumi ajaks Eestis. Paljud inimesed olid huvitatud usuga seotud teemadest ja kristlikel väljaannetel oli tekkinud auditoorium, kellele kristlikku sõnumit pakuda. Need asjaolud mõjutasid kindlasti kristlike väljaannete tiraažide suurust.

Küsitluse tulemuste põhjal ei saa teha kaugeleulatuvaid järeldusi, kuna vastajaid oli vähe, kuid saadud tulemused annavad ülevaate üldisest suunitlusest. Küsitlus toetab oletust, et kristlikku ajakirjandust teevad Eestis peamiselt teoloogilise kõrgharidusega inimesed. 17st ankeedile vastanud inimesest 1 vastaja omandab ja 8 omab teoloogilist haridust. Toimetaja või peatoimetaja töö pole alati põhitöö ja seega pole tasustatud.

Kaastöölise seas on kõige rohkem vaimulikke, neid märgiti 11 korda. Aluseks võttes uurimise ja küsitluse tulemusi, saab öelda, et peatoimetajate ja toimetajate hulgas on mitmeid kirikuõpetajaid. Üheks põhjuseks võib olla, et tegemist on koguduste väljaannetega, samas on näiteks ajaleht Eesti Kiriku peatoimetajateks olnud Eestis tuntud kirikuõpetajad Villu Jürjo ja Joel Luhamets. Samuti leiab teiste konfessioonide väljaannete tegijate hulgast pastoreid (Lisa 2).

Kristlike väljaannete toimetajate vaatevinklist lähtuvalt on kristlik ajakirjandus suunatud eelkõige koguduseliikmetele, usust huvitatuile ja usuvõõrastele. Sihtauditooriumit mõjutab väl-

jaande suunitlus. Teaduslikke artikleid ja uurimusi sisaldavate väljaannete toimetajad märkisid sihtgrupiks üliõpilasi, õppejõude, akadeemilisest teoloogiast huvitatuid ja teolooge. Suurem osa kristlikke väljaandeid on siiski suunatud tavalisele kristlasele ja religioonist huvitatule (Lisa 10).

Üllatas, et kristlike väljaannete töötajad hindasid kristliku meedia olukorda Eestis nii rahuldavaks kui mitterahuldavaks. Sellest võib järeldada, et kristlik meedia ei leia ühiskonnas toetust ning väljaannete tase ja arv võib veelgi langeda.

Eesti ühiskond on XX sajandi jooksul teinud läbi kardinaalseid muutusi. Veel XX sajandi alguses oli loomulik, et erinevate teemade käsitlejad ajakirjanduses tundsid religioonipõhimõtteid ja oskasid elunähtusi seletada lugejale arusaadavas keeles. XXI sajandi alguses paistab eestlane niivõrd kaugenenu Jumalast, et on palju raskem leida ühist keelt. Usk on jäänud vaimsete otsingutega tegelejate eraasjaks.

Kristlik meedia peab leidma oma koha ühiskonnas ja üheks võimaluseks on arutleda ja kaasa rääkida nendel teemadel, mis on Eestis valupunktideks (näiteks sotsiaalteema). Mitmed ankeedile vastajad olid seisukohal, et kristlased peavad end nähtavaks tegema.

2009. aastal ilmus Eestis 25 kristlikku eestikeelset trükiväljaannet. Huvitav oleks jälgida, kuidas mõjutab majanduskriis kristlikku ajakirjandust ja kas inimesed leiavad oma muredega taas tee kiriku juurde, mis omakorda mõjutaks kristliku meedia suuremat levikut. Kristlik ajakirjandus peaks kasutama rohkem nn uue meedia võimalusi ja seda ennekõike noorte inimeste osakaalu suurendamiseks kogudustes. Samuti on oluline teha kvaliteetset ajakirjandust.

KOKKUVÕTE

1980. aastate lõpul alanud muutused Eesti ühiskonnas puudutasid ka eestlaste usuelu – koos rahvusliku ärkamisega saabus usuline ärkamine. 1980. aastate lõppu ja 1990. aastate algust nimetatakse usubuumi ajaks, mil jõudsid kiriku juurde väga paljud eestimaalased.

Kristliku ajakirjanduse jaoks on oluline aasta 1989 – taas hakkasid ilmuma mitmed eestikeelsed kristlikud trükiväljaanded ja taastati kristliku perioodika järjepidevus, mis katkestati sunniviisiliselt 1940. aastal.

Käesolev uurimistöö kaardistas Eestis ilmunud eestikeelsed kristlikud trükiväljaanded ajavahemikus 1989–2004. Aastatel 1989–2004 ilmus Eestis 82 eestikeelset kristlikku väljaannet: luterlastel 31, baptistidel 11, adventistidel 9, eesti apostliku-õigeusklikel 5, metodistidel 4 ja nelipühilastel 3 väljaannet. Teised konfessioonid ja usuorganisatsioonid olid esindatud 1–2 väljaandega.

Küsitluse teel selgitasin, kes teevad kristlikku ajakirjandust Eestis ja kellele see on suunatud kristliku ajakirjanduse töötajate perspektiivist. Kristlikku ajakirjandust tegevate inimeste seast leiab küsitluse tulemuste põhjal erinevate elualade esindajad: professor, teadur, vana testamendi õppejõud, kogudusevanem, koguduse vaimulike assistent, lastetööjuht, kujundaja, kirjastaja ja loomulikult vaimulikud. Kristlik ajakirjandus on suunatud eelkõige koguduseliikmetele, usust huvitatuile ja usuvõõrastele. Sihtauditooriumit mõjutab kindlasti väljaande suunitlus.

Töö kirjutamise käigus jõudsin järeldusele, et kristlikul meedial on ühiskonnas sama roll, mis sekulaarsel – informeerida, korraldada, väärtusi luua ja meelelahutust pakkuda. Vahe on ainult selles, et kristlik meedia on kristliku suunitlusega ja vajab ajakirjanikke, kes tunnevad väga hästi teoloogiat.

Teema väärib edasist uurimist: huvitav oleks saadud väliseid näitajaid kõrvutada sisuga, mis antud töö raames ei olnud mõeldav.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Altnurme L. (2005). Kristlusest oma usuni: uurimus muutustest eestlaste religioossuses 20. sajandi II poolel. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Cook, Phil (2006). Creative Christian Media. United States of America: Xylonpress.
- Eesti Rahvusraamatukogu Rahvusbibliograafia Keskus. (1999). Eesti Rahvusbibliograafia Perioodika 1988. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu.
- Gnadenteich J. (1995). Kodumaa kirikulugu. Tallinn: Logos.
- Hirsjärvi S., Remes P., Sajavaara P. (2005). Uuri ja kirjuta. Tallinn: Medicina.
- Lumiste L. (1977). Eesti ajakirjanduse ajalugu. Stockholm: Spånga tryckeri.
- Kalvik T., Juha L., Abel E. (1998). Eesti Rahvusbibliograafia perioodika 1994-1997. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu.
- Lauk E. (2000). Peatükke Eesti ajakirjanduse ajaloost 1900-1940. Tartu: Ülikooli Kirjastus.
- Liiman R. (2001). Usklikkus muutub Eesti ühiskonnas. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- McQuail D. (2000). McQuaili massikommunikatsiooniteooria. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pallas A. Vaimulik ajakirjandus Eestis aastani 1940. – *Eesti Kiriku V meediakonverents "80 aastat ajalehe Eesti Kirik ilmumisest"*. Tartu: Nordon, 2004, lk 18–23.
- Peegel J., Aru K., Issakov S., Jansen E., Lauk E. (1994). Eesti ajakirjanduse teed ja ristteed. Eesti ajakirjanduse arengust XVII sajandist XX sajandini. Tallinn: Olion.
- Piibel. (1991). Soome: Soome Piibliselts.
- Salo V. (2000). Riik ja kirikud 1940-1991. Tartu: Johannes Esto Ühing.
- Semm S. Kuhu liigub Eesti kristlik meedia. – *Eesti Kirikute Nõukogu*, 1998, nr 2, lk 3–5
- Slothower J. (2008). Christians within Journalism: Applications for People of Faith Entering the Field. Lynchburg: Liberty University
- Søgaard V. (2000). Media in church and mission: communicating the Gospel. California: William Carey Library.
- Vihalemm P. (2004). Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Voormaa E. (1995). Eesti ajakirjandus: 1993 ja 1994 nimestik. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu.

Voormaa E. (1993). Eesti ajakirjandus 1992 nimestik. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu.

Voormaa E. (1991). Eesti ajakirjandus: nimestik 1990. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu.

Voormaa E. (1991). Teavet uudislehtedest: aastatel 1988-1990 Eestis ilmunud uute lehtede nimestik. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu.

Internet

Eesti Ajalehtede Liit. EALL liikmeslehtede keskmised tiraažid. (<http://www.eall.ee/tiraazhid/index.html>. 01.04.2010).

Eesti Raamatukogude Elektronkataloog ESTER. (<http://tallinn.ester.ee/> ja <http://tartu.ester.ee/>. 20.04.2010).

Eesti rahvusbibliograafia andmebaas. (<http://erb.nlib.ee/>. 15.04.2010).

Postimees. Eestlased usuvad jumala asemel «mingisugust vaimu». (<http://www.tarbija24.ee/221105/esileht/siseuudised/183869.php>. 23.04.2010).

Vihur V. Kirik meedias ja ühiskonnas. (<http://www.eelk.ee/~ltund/postimees/post74.html>. 25.11.2009).

Avaldamata allikad

Post E. (1990). Eestikeelne vaimulik ajakirjandus Eesti Vabariigis aastatel 1918–1940. Diplomitöö. Käsikiri Tartu Teoloogia Akadeemia kantseleis.

Haamer, Eenok. Suuline teade Angelika Rähnile 18.03. 2010.

LISAD

Lisa 1. Tabelites kasutatavad lühendid

EAÕK Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik

EEKBKL Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liit

EELK Eesti Evangeelne Luterlik Kirik

EEVK Eesti Evangeelne Vennastekogudus

EKEK Eesti Karismaatiline Episkopaalkirik

EKNK Eesti Kristlik Nelipühi Kirik

EKN Eesti Kirikute Nõukogu

EMK Eesti Metodisti Kirik

JRKS Jeruusalemma Rahvusvaheline Kristlik Suursaatkond

MPEÕK Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kirik

RKK Rooma-Katoliku Kirik

SPA Seitsmenda Päeva Adventistid

Lisa 3. Väljaannete arv 1989–2004 väljaandjate alusel

AKADEEMILINE TEOLOOGIA SELTS	1
AVATUD PIIBLI ÜHING	2
EAÕK	5
EEKBKL	11
EELK	31
EESTI KIRIKUTE NÕUKOGU	1
EESTI PIIBLISELTS	1
EEVK	2
EKEK	1
EKNK	3
ELU SÕNA	2
EMK	4
JRKS	1
KRISTLIK ÜHENDUS	2
MISJONIÜHING HÜÜDJA HÄÄL	1
MPEÕK	1
RKK	1
SPA	9
TAGAKIUSATUD KIRIKU SULASED	1
TARTU TEOLOOGIA AKADEEMIA	1
ÜHINE PERERING	1
KOKKU	82

Lisa 5. Tüüpide järgi jagunemine väljaandjate järgi

Väljaandja	Ajaleht	Ajakiri	Väikeleht	Infoleht	Bülletään	Kalender
AKADEEMILINE TEOLOOGIA SELTS		1				
AVATUD PIIBLI ÜHING					2	
EAÕK		2	2			1
EEKBKL	1	7	2		1	
EELK	3	9	5	11	2	1
EESTI PIIBLISELTS				1		
EEVK		1				1
EKEK		1				
EKN			1			
EKNK		2				1
ELU SÕNA	2					
EMK		1	1			2
JRKS		1				
KRISTLIK ÜHENDUS	1	1				
MISJONIÜHING HÜÜDJA HÄÄL		1				
MPEÕK			1			
RKK		1				
SPA		5		4		
TAGAKIUSATUD KIRIKU SULASED		1				
TARTU TEOLOOGIA AKADEEMIA		1				
ÜHINE PERERING				1		
KOKKU	7	35	12	17	5	6

Lisa 6. Väljaannete ilmumiskestvus väljaandjate alusel 1989-2004

Väljaandja	1-2 nr	1 a.	2 a.	3 a.	4 a.	5 a.	6 a.	7 a.	8 a.	9 a.	10 a.	11 a.	13 a.	14 a.	15 a.	16 a.
AKADEEMILINE TEOLOOGIA SELTS						1										
AVATUD PIIBLI ÜHING						1	1									
EAÕK	1			1		1			1	1						
EEESTI KIRIKUTE NÕUKOGU					1											
EEKBKL			2		1			1			2	1			1	3
EELK	3	2	6	2	4	4		1	1	1	1	1		4	1	1
EEESTI PIIBLISELTS	1										1					
EEVK													1			
EKEK							1									
EKNK				1					1					1		
ELU SÕNA		1							1							
EMK				1										2		1
JRKS									1							
KRISTLIK ÜHENDUS																
MISJONIÜHING HÜÜDJA HÄÄL				1	1											1
MPEÕK		1														
RKK														1		
SPA		1	2	2	1	1	1					1				
TAGAKIUSATUD KIRIKU SULASED																
TARTU TEOLOOGI AKADEEMIA	1															
ÜHINE PERERING				1												
KOKKU	6	5	12	9	7	8	3	2	4	2	4	3	1	8	2	6

Lisa 7. Väljaannete ilmumissagedus väljaandjate alusel

Väljaandja	1x nädalas	2x kuus	1x kuus	10x a.	6x a.	4x a.	3x a.	2x a.	1x a.	Ebaregulaarne
AKADEEMILINE TEOLOOGIA SELTS									1	
AVATUD PIIBLI ÜHING						2				
EAÕK			1		1				2	1
EEKBKL			4		1	2			1	3
EELK	1		2	1	2	7	2	1	10	5
EESTI KIRIKUTE NÕUKOGU									1	
EESTI PIIBLISELTS										1
EEVK						1			1	
EKEK									1	
EKNK			1			2				
ELU SÕNA	1	1								
EMK					1				1	2
JRKS							1			
KRISTLIK ÜHENDUS		1							1	
MISJONIÜHING HUÜDJA HÄÄL			1							
MPEÕK	1									
RKK			1							
SPA			1		3	1		1	1	2
TAGAKIUSATUD KIRIKU SULASED						1				
TARTU TEOLOOGIA AKADEEMIA										1
ÜHINE PERERING										1
KOKKU	3	2	11	1	8	16	3	2	20	16

Lisa 8. Küsitlus kristlike väljaannete töötajatele

Tere!

Olen Tartu Teoloogia Akadeemia üliõpilane Angelika Rähn ja teen küsitlust oma lõputöö raames. Töö teema on: Eestikeelne kristlik trükiajakirjandus Eestis 1989-2004.

Käesoleva töö eesmärk on kaardistada antud ajavahemikul ilmunud eestikeelsed kristlikud väljaanded. Soovin teada saada, kes teevad kristlikku ajakirjandust Eestis ja missugune roll peaks olema kristlikul ajakirjandusel.

Seoses sellega vajan teie abi. Olen tänulik, kui leiate aega küsimustele vastata. Küsimustik on anonüümne ja saadud vastuseid kasutan ainult oma lõputöös.

Küsimustik asub aadressil: <http://www.eformular.com/keelukas/toimetajatele.html>

Vastuseid ootan 18. veebruariks 2010.

Tänan, et leidsite aega küsitlusega tutvuda!

Õnnistatud päeva!

Ette tänades

Angelika Rähn

angelika.austa@mail.ee

P.S. Juhul, kui teie toimetuses on veel töötajaid, siis palun võimalusel seda küsitlust edasi saata ka nendele.

Küsitlus kristliku ajakirjanduse töötajatele

Konfessionaalne kuulumus

Kui kaua olete töötanud käesoleva väljaande juures

Kes teevad teie väljaandele kaastööd (Nt kirikuõpetajad, koguduseliikmed, üliõpilased)

Kas kaastööliste hulgas on elukutselisi ajakirjanikke jah
 ei

Kellele on teie väljaanne suunatud

Kui sageli loete teiste konfessioonide väljaandeid korra päevas

- korra nädalas
- korra kuus
- mõned korrad kuus
- korra aastas
- mõned korrad aastas
- ei loegi

Missugune on kristliku ajakirjanduse olukord tänases Eestis

- väga hea
- hea
- rahuldav
- mitte rahuldav

Kuidas saaks kristlik meedia teha end märgatavaks nii ajakirjandusturul, kui ka Eesti ühiskonnas?

Missuguseid teemasid võiks kristlik meedia rohkem kajastada

Kuidas suhtute ilmalikku meediasse

Kuivõrd on kristlik sõnum teie kajastatud ilmalikus meedias

Kas te olete väljaande

- peatoimetaja
- toimetaja
- reporter
- muu

Sugu

- mees
- naine

Vanus

Haridus

- keskharidus
- keskeriharidus
- kõrgharidus
- kõrgharidus omandamisel

Kas te omate teoloogilist kõrgharidust

- jah
- ei

omandamisel

Põhiamet

(Juhul, kui peatoimetaja/toimetaja amet pole Teie põhiamet)

Kas te saate ajakirjaniku töö eest tasu jah

ei

Kui olete vastamise lõpetanud, siis vajutage nupule saada vastused. Peale vajutamist vastuseid muuta ega lisada ei saa.

Tänan, et leidsite aega vastata!

Lisa 9. Küsitlusele vastajate koosseis

Kas kaastöölise hulgas on elukutselisi ajakirjanikke?		
	Jah	Ei
EEKBKL	3	2
EELK	6	4
EKNK		1
EMK		1
KOKKU	9	8

Kas te saate ajakirjanikutöö eest tasu?		
	Jah	Ei
EEKBKL	2	3
EELK	6	4
EKNK		1
EMK		1
KOKKU	8	9

Konfessionaalne kuuluvus	
EEKBKL	5
EELK	10
EKNK	1
EMK	1
KOKKU	17

Missugune on kristliku ajakirjanduse olukord Eestis?			
	Hea	Rahuldav	Mitterahuldav
EEKBKL	4		1
EELK	3	4	3
EKNK		1	
EMK	1		
KOKKU	8	5	4

Kas te olete väljaande				
	Peatoimetaja	Toimetaja	Reporter	Muu
EEKBKL	1	2		2
EELK	3	6	1	
EKNK		1		
EMK	1			
KOKKU	5	9	1	2

Kui sageli loete teiste konfessioonide väljaandeid?					
	1x nädalas	1x kuus	Mõned korrad kuus	Mõned korrad aastas	1x a.
EEKBKL		3	1		1
EELK		3	1	5	1
EKNK	1				
EMK			1		
KOKKU	1	6	3	5	2

Lisa 10. Sihtauditoorium toimetajate perspektiivist ja kaastöölised

Kellele suunatud	Nimetatud kordade arv
Koguduseliikmetele, usust huvitatuile, usuvõõrastele	9
Oma kiriku liikmeskonnale	3
Akadeemilisest teoloogiast huvitatuile	2
Üliõpilastele	2
Usklikele	2
Pastoritele	2
Religioonipedagoogidele	1
Lapsevanematele	1
Misjonitööst huvitatuile	1
Koguduste laste- ja noorsootöötajatele	1

Kaastöölise amet	Nimetatud kordade arv
Vaimulikud	11
Koguduseliikmed	8
Üliõpilased	5
Õppejõud	3
Vähemalt magistrikraadiga teoloogid	1
Kirikuvalitsuse liikmed	1
Kultuuriajaloolased	1
Poliitikud	1
Ilmikud	1

Lisa 11. Väljaannete nimekiri väljaandjate kaupa

EESTI EVANGEELNE LUTERLIK KIRIK

EELK Rapla Maarja-Magdaleena Koguduse Leht
EELK Suure Jaani Koguduse Leht
EELK Urvaste Püha Urbanuse Koguduse Infoleht
Eesti Evangeelne Luterlik Kirik
Eesti Kirik
Eesti kiriku kalender
Eliisabet
Hingehoiu Ajakiri
Ilma Valgus
Jaanimardikas
Järva Kirik
Jõululeht
Juuru Mihkli Koguduse Leht
Kihelkonnaleht
Kiriku Teataja
Kodukirik
Kristlik Kasvatus
Laste Sõber
Miikael
Misjoni Failid
Narva Kirik
Pärnu Praostkonna Leht
Pauluse Laste Leht
Pühapäev
Pühapäevakool
Pühapäevaleht
Rakvere Koguduse Teataja
Sajas Lammas
Sulane
Viljandimaa Kirik
Võru Praostkonna Sõna

EESTI EVANGEELIUMI KRISTLASTE JA BAPTISTIDE KOGUDUSTE LIIT

Eesti Evangeelsete Kristlaste-Baptistide Liidu Kristlik Kiri
Kalju Sõnum
Karmel
Kuulutaja
Mutrid ja Poldid
Nõmme Baptistikogudus
Oleviste
Päikesekiir
Siioni Kirik
Teekäija
Via Theologica

EESTI METODISTI KIRIK

Agape
Eesti Metodisti Kiriku Kalender
Koduteel

Päevasõna

SEITSMENDA PÄEVA ADVENTISTID

Adventekspress

Avatud Kiri

Hommikvalve

Kodulävel

Koidutäht

Kristlik Ringvaade

Meie Aeg

Silmatera

XT

EESTI APOSTLIK-ÕIGEUSU KIRIK

Aleksandri Sõnumid

Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku Kalender

Metropoolia

Metropoolia Noorteleht

Usk ja Elu

EESTI KRISTLIK NELIPÜHI KIRIK

Silmaring

Sõna Täna Päävaks

Valgus

ROOMA-KATOLIKU KIRIK

Kiriku Elu

EESTI EVANGEELNE VENNASTEKOOGUDUS

Risti Vägi

Vaimulikud Loosungid

EESTI KARISMAATILINE EPISKOPAALKIRIK

Ristiinimene

ELU SÕNA

Eesti Kristlik Nädalaleht

Elu Sõna Leht

AVATUD PIIBLI ÜHING

Kuldvõtmeke

Piiblivõti

MOSKVA PATRIARHAADI EESTI ÕIGEUSU KIRIK

Õigeusk Eestimaal

MISJONIÜHING HÜÜDJA HÄÄL

Hüüdja Hääl

KRISTLIK ÜHENDUS

Arm

Kristlik Ühendus

ÜHINE PERERING

Ärataja

EESTI PIIBLISELTS

Eesti Piibliselts

TAGAKIUSATUD KIRIKU SULASED

Märtrite Hääl

JERUSALEMMA RAHVUSVAHELINE KRISTLIK SUURSAATKOND

Jeruusalemma Sõnumid

EESTI KIRIKUTE NÕUKOGU

Eesti Kirikute Nõukogu

TARTU TEOLOOGIA AKADEEMIA

Academia

Lisa 12. Väljaannete jaotuvus nimetuse ja ilmumiskoha järgi

Haapsalu

Jõululeht

Imavere

Hüüdja Hääl

Juuru

Juuru Mihkli Koguduse Leht

Jõgeva

Kodulävel

Kadrina

Järva Kirik

Kuressaare

Avatud Kiri

Kodukirik

Pühapäev

Siioni Kirik

Narva

Narva Kirik

Põlva

Ärataja

Võru Praostkonna Sõna

Pärnu

Agape

Eliisabet

Pärnu Praostkonna Leht

Rakvere

Karmel

Rakvere Koguduse Teataja

Rapla

EELK Rapla Maarja-Magdaleena Koguduse Leht

Räpina

Miikael

Suure-Jaani

EELK Suure Jaani Koguduse Leht

Tallinn

Arm

Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku Kalender

Eesti Evangeelne Luterlik Kirik

Eesti Evangeelsete Kristlaste-Baptistide Liidu
Kristlik Kiri
Eesti kiriku kalender
Eesti Kirikute Nõukogu
Eesti Metodisti Kiriku Kalender
Eesti Piibliselts
Hingehoiu Ajakiri
Jaanimardikas
Jeruusalemma Sõnumid
Kalju Sõnum
Kiriku Elu
Kiriku Teataja
Koduteel
Kristlik Kasvatus
Kristlik Ringvaade
Kristlik Ühendus
Kuldvõtmeke
Laste Sõber
Metropoolia
Metropoolia Noorteleht
Misjoni Failid
Mutrid ja Poldid
Nõmme Baptistikogudus
Õigeusk Eestimaal
Oleviste
Päevasõna
Päikesekiir
Piiblivõti
Pühapäevakool
Pühapäevaleht
Risti Vägi
Ristiinimene
Silmaring
Sõna Tänaoseks Päevaks
Sulane
Teekäija
Usk ja Elu
Vaimulikud Loosungid
Valgus

Tartu

Academia
Adventekspress
Aleksandri Sõnumid
Eesti Kirik
Elu Sõna Leht
Hommikuvalve
Ilma Valgus
Meie Aeg
Pauluse Laste Leht
Sajas Lammas
Silmatera
Usuteaduslik Ajakiri
Via Theologica

XT

Tõrvandi
Märtrite Hääl

Türi
Koidutäht

Urvaste
EELK Urvaste Püha Urbanuse Koguduse Infoleht

Valga
Kuulutaja

Viljandi
Viljandimaa Kirik

Võnnu
Kihelkonnaleht